Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 16 декабрь, 1978 шу. ● № 150 (5970). ● Мах 2 кепиг.

РОССЕ КЪАХЬЕГАМА ГIА

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССИ

14 декабре Москве Йоккхача Кремлевски дворсце болх дIаболабир нийсазлагIа хержача РСФСР Лакхехьарча Совета нийслагIча сессе.

ЧIоагIа, дIаьхдаь тIоараш а детташ депутаташеи хьаьшашеи тIанийцар новкъостий **Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, Г. В. Романов, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, Я. П. Рябов, К. В. Русаков, М. С. Горбачев.**

Сессе ден повесткана юкъедихьад 1979 шера РСФСР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен планахи 1978 шера план кхоачашъяра леламахи, 1979 шерарча республика Паччахьалкхен бюджетахи 1977 шерара бюджет кхоачашъярахи. «Историеи культураи памятникаш лорадарахи царех пайда эцарахи» долча Закона проектах, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдарах дола дешаш.

«1979 шера РСФСР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен планахи 1978 шера РСФСР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра леламахи» доклад йир РСФСР Министрий Совета председатела заместитела, республика Госплана председатела депутата **Н. И. Масленникова.**

Укх шера план кхоачашъелга мишта лел дувцаш докладчика белгалдир, 1977 шераца нийсйича къаман доход 4,7 процент алсамъяргIйолга. Промышленни производство тIакхетаргъя 4,9 процент, планагIа 4,5 процент йолча. Промышленни продукце ши эзар керда тайпа серийни арахецилга карадерзадаьд. 30 эзарнел совгIа издели паччахьалкхен дикала Знак йолаш я. Российски Федераце ялаташ леладераша дика хьийкъа ялат хьалкхедаьд — 136,4 миллион тонн. Из тайпа хьувкъам РСФСР-е эггара хьалха баьккхаб. Толаме кхоачашъеш я КПСС XXV съездо тIанийца социальни программа. 1978 шера вахача сага хIаране реальни доходаш 3,2 процент алсамъяргъя. Россе къахьегамхошка дIакхоачаргъя 1 миллионни 300 эзари керда дика хьалаш дола квартира.

1979 шера экономически социальнии дегIадахкара плана тIа, аьлар дIахо докладчика, чакхйоахаш я пхе шера плана задапеш толаме кхоачашъяра пятилетка юхедисача шерашка лоархIамегIа доля халкъбоахама хьокхамаш дегIадоаладара темпаш сихъяяза яргъяц аьнна новкъоста Л. И. Брежнева сина указани. Общественни производство дегIайоалаяро Iалашдергда 1979 шера РСФСР къаман доход 5 процент алсамйоаккхилга. Промышленнии юртбоахамеи производство дегIайоалаяра оттаяь темпаш укх шера тIакхаьчарел дикка лакхагIа я.

1979 шера промышленни производство Российски Федераце тIакхетийта лерхI 5,6 процент. Балха ерригача комплексагIа юрта боахам дегIабоалабара хьожаю 15,7 миллиард сом паччахьалкхен капитальни вложенеши колхозий средстваши, е укх шерарчул 7,2 процент дукхагIа. Леладе дIадала лерхI 424 эзар гектар хий дехка лаьтташ, 502 эзар гектарал совгIа докъадаь лаьтташ, 1,2 миллион гектар даьгIенашка хий дилла. Укх шераца нийсдича минеральни удобренеш 4 миллион тонн дукхагIа а лургъя 42,4 миллион тоннага а кхоачаргъя.

Паччахьалкхено юрта боахам дегIабоалабара хьожаю Iалаьмате йоккхий материально - технически ресурсаш. Техниках, доагорах, минеральни удобренеех эффективнии дикен пайда эцилга Iалашданза даргдац, аьлар докладчика.

1979 шера вахача сага хIаране реальни доходаш 3,5 процент алсамъяргъя. Потреблене общественни фондашкара телаш йола выплаташи льготаши 2,7 миллиард сом дукхагIа а хургъя 64,6 миллиард сомага а кхоачаргъя. Наха чубаха цIеноц хьалдеш йоккха программа кхоачашъе езаргъя. РСФСР-е хьалде лерхI 62 миллион квадратни метр йола цIеноц.

«1979 шерарча РСФСР Паччахьалкхен бюджетахи 1977 шерара РСФСР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи» доклад йир РСФСР финансай министра депутата **А. А. Бобровникова.** Цо хоам бир сессе ювца а чIоагIъе а хьачулуш доходаши, расходаши 68040 миллион сом дола республика 1979 шерара Паччахьалкхен бюджет я аьнна.

1979 шера РСФСР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен планахи 1978 шера РСФСР экономически социальнии дегIайоалаяра план кхоачашъяра леламахи, 1979 шерарча РСФСР Паччахьалкхен бюджетахи 1977 шерара РСФСР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи РСФСР Лакхехьарча Совета планово-бюджетнии кхычен массазарча комиссей содоклад еш къамаьл дир РСФСР Лакхехьарча Совета планово - бюджетни комиссе председатела депутата **С. И. Чистоплясова.**

Пренешка къамаьлаш дир депутаташа: Моссовета исполкома председатела хьалхарча заместитела **А. И. Яшина,** «Скороход» яхача Ленинградски кога гIирса объединене болхлочо **Н. О. Кулагинас,** Коми АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела **З. В. Панева,** Куйбышевски областа «Дружба» яхача колхоза председатела **Г. Т. Юдахина,** КПСС Приморски крайкома секретара **Н. И. Малькова,** Кемеровски областа «Прокопьевскуголь» производственни объединене «Центральная» яхача шахта проходчикий бригадира **Ю. Б. Дунаева,** КПСС Оренбургски обкома секретара **С. А. Чекасина,** РСФСР юрта боахама министра **Л. Я. Флорентьева,** кхычар. Цар дийцар пятилетка йолаелча денз Российски Федераце къахьегамхоша даьхача толамаша экономически социальнии декхараш кхоачашдара парте лаьца никъ нийса хилара тешал делга. Республике, берригача Советски мехка а санна, иттлагIча пятилетка хьалхарча кхаь шера доккхий толамаш даьхад экономика дегIайоалаеча, халкъа вахара материальнии культурнии боарам айбеча.

1979 шерара РСФСР плани бюджети, белгалдора къамаьлаш даьраша, КПСС XXV съездо белгалбаьча керттерча лостамо дIа ма дехха оттаяь я яхаш.

Ораторша дийцар КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленума решенеша, цига новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьло, СССР Лакхехьарча Совета сессе материалаша къахьегама коллективай хьинар Iалаьмате чIоагIа айдаь хиларах.

Пленумен сессен решенеш, белгалдора депутаташа, тIаерзаяь я Даьхен экономически духовнии рузкъа дебадара, цун оборона низ дIахо айбара, къахьегамхой вахара хьал-торо айяра. КПСС ЦК, цун Политбюрос, новкъоста Л. И. Брежнева шеларта машар чIоагIбара беш болча балхо хьахулийт творчески хIама хьакхоллаш къахьегара эша хьалаш.

1979 шера РСФСР экономически социальнии дегIайоалаяра плани республика бюджети ювцаш къамаьлаш дераша чIоагIа хьаштдолаш, корта болаш дийцар экономика дIахо айяра хьалхашка эттача проблемаех. Боахама доал делга тоадара хьаьддача наькъех дувцаш къаьстта белгалдир планови, производственни, къахьегама дисциплина чIоагIа лелае езилга, лерттIа, дика болх бе безилга.

Толамаш белгалдоахаш, депутаташа къаьстта уйла тIаахийтар кхоачамбоацараштa, халонашта, гучаяьхар пайда эцанза йола торонаш.

Депутаташа даьча къамаьлашка хьакхайкабир Российски Федераце къахьегамхоша КПСС XXV съезда решенеш, пятилетка планаш кхоачашъяра духьа шоаш ца кхобеш, хьинаре къахьегаргхиларах бола тешам.

Къамаьлаш мел даьраша предложени йоалайир 1979 шерарча Россе планахи бюджетахи дола законаш чIоагIде аьнна.

(ТАСС).

* * *

МОСКВА. (ТАСС). 15 декабре Йоккхача Кремлевски дворсце ший болх дIахо бир нийсазлагIа хержача РСФСР Лакхехьарча Совета нийслагIча сессе. Депутаташа дIахо дихьар 1979 шера РСФСР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен планахи 1978 шера план кхоачашъяра леламахи, 1979 шерарча РСФСР Паччахьалкхен бюджетахи 1977 шера бюджет кхоачашъярахи дола дош дувцилга.

Къамаьлаш даьраша белгалдир 1979 шу дIадолалургда миллионаш болча наха тIатеIIа къахьегарах еллача чIоагIача ларда тIара. Советски наьха хьинар кхы тIа а айдаьд КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленуме новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьло. Россе къахьегамхоша, берригача советски наха санна, цхьа барт болаш къоабалъю Пленума решенеш, кердача юталонашка кхачара, пхе шера плана заданеш толаме кхоачашъяра кулгал лувц царех.

Депутаташа дукха терко тIаяхийтар кхоми хьурмати дара, къахьегама овсарле лакхъяра, Iилманнеи дикагIча опытаи карагIдаьннараш, керда техника производствана юкъейоалаяра.

Сессе трибуна тIара партенеи паччахьалкхеннеи чIоагIа баркал аьлар хаоттама хьалаш аьттув боацаш нийсдаларца дувзаденна Нечерноземья колхозаштеи совхозаштеи материальни финансовни гIо дарах. Цо гIонах, тешам белар, ораторша, мамогга дукхагIа пайда эцаргба, аьнна.

Депутаташка хоам бир РСФСР Лакхехьарча Совета массазарча комиссеша здааешта капитальни ремонт ярга, унахцIено лораяра, просвещене, культура, социальни Iалашон учрежденешта, юртийи поселкайи Совешта инвентари оборудовании эцарга, юрташкарча берашти кхелетараштеи юкъе беш бола физкультурнии спортивнии болх шербарга дIадохийта ахча 54 900 эзар сом дукхагIа хилийта йиш йолаш лерхIилга. Дага латтар да просвещенеи унахцIено лораяраи тIатохаш йола ассигнованеш кертгерча даькъе берий учрежденешта хьожаелга.

Ораторша предложенеш телар 1979 шера Паччахьалкхен плани бюджети чIоагIъе яхаш, республика экономикеи культуреи дIахо дегIайоалае, къахьегамхой вахара хьал тоаде лерхIаш уж хилар белгал а доахаш.

Пренеш чакхъьлча дош хаддаш къамаьл дир РСФСР Министрий Совета председатела заместитела, республика госплана председатела депутата **Н. И. Масленникова.** Депутаташа берригаш раьза а болаш тIанийцар 1979 шера РСФСР экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен плана хьакъехьара закон 1978 шера республика экономически социальнии дегIайоалаяра Паччахьалкхен план кхоачашъяра леламах бола соцами.

Цул тIехьагIа дош хаддаш къамаьл дир РСФСР финансай министра депутата **А. А. Бобровникова.** Берригаш раьза а болаш тIаэц 1979 шера РСФСР Паччахьалкхен бюджета хьакъехьара закон. Юкъедоаладаь хувцамаши тоадараши чоте эцаш цун доходаши расходаши чIоагIъяьй 68165961 эзар сома боарам болаш. ТIанийцар иштта 1977 шера республика Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьара соцам а.

«Историеи культураи памятникаш лорадареи царех пайда эцареи хьакъехьарча» РСФСР Закона проектах лаьца доклад йир халкъа образоване, Iилма, культура дешашта йолча РСФСР Лакхехьарча Совета комиссе председатела заместитела **Г. А. Николаева.**

ХьалхагIа дIадахача ноахалаша вайна юхедита белгала боарам боацаш дукха историко - культурни рузкъаш ший доалахьа долаш я, аьлар цо, Российски Федераци. ХIанз Паччахьалкхено лорадеш РСФСР-е да историе, археологе, градостроительствеи архитектураи, искусства 26 эзар гаргга памятник. Республика музеяшка я чIоагIа маьхе 20 миллион гаргга экспонат.

Докладчика дийцар культурни тIехьале лораяра гIулакха историеи культураи памятникаш лорадеча Ерригроссийски общества, профсоюзаша, кагирхой, творчески, кхыча общественни организацеша лаца дезача лоархIамеча даькъа хьакъехьа. Памятникаш шоай метта лоаттадареи царех бизза пайда эцареи формех цаI я, аьлар цо, регионални музеяш - заповедникаш, дахчан тIа догамаш деча халкъа говзала музеяш хьаяр.

РСФСР керда Закон тIаэцар, хьакхайкадир докладчика, бокха гIа баккхар хургда КПСС XXV-ча съездо тIанийца социально - культурни программа кхоачашъяра, СССР-еи РСФСР-еи Конституцей йоагI - йоагIаш йола положенеш чакхъякара даькъе.

Из дош дийцачул тIехьагIа депутаташа массава раьза а волаш тIанийцар «Историеи культураи памятникаш лорадареи царех пайда эцареи хьакъехьара» РСФСР Закони Закон чакхдаха доладара порядка хьакъехьара соцами.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретара Х. П. Нешкова докладага хьежжа Лакхехьарча Совето чIоагIдир республика Лакхехьарча Совета Президиума указаш, доагIаш дола законаши соцамаши тIанийцар.

Цу тIехь нийсазлагIа хержача РСФСР Лакхехьарча Совета нийслагIча сессе ший болх чакхбаьккхар.

Мехкдаьтта кIеж техай

Пятилетка кхоалагIа шу чакхдоалаш латтача укх деношка къахьегама котало яьккхай «Грознефть» объединене мехкдаьттахоша.

Говза мехкдаьттахо П. А. Тараканов керте латтача коллективо Iалаьмате йоккха мехкдаьтта кIеж тохийтай Терека аьтта оагIорахьарча майдан № 131 йолча скважинага. 4770 метр кIоарга ухкача тIоанашкара духдувла доладеннад меловни мехкдаьтта.

Халача, чоалханеча геолого-технологически хьалашка скважинана бурув тохара балхаш чакхдаьхача бригадоше яьккха къахьегама котало 21 городской отчетно-хоржама партийни конференцена хетаяьй.

С. ШАДИЕВ.

ГIИШЛОНХОЩЦА ВIАШАГIКХЕТАР

Грозне хьалъеш йолча ЭЛОУ-АВТ яхача установках лаьца дукха дийцад республикански газетий оагIош тIа, радиовещанеи телевиденеи гIолла. Из установка хьалъяра иштта терко елга дувзаденна да вай республике из тайпа лоархIам болаш объект, кхы ца хиларцеи объект йолаьяьчул тIехьагIа республика журналистий Союзо цун шефство делга тIанийца хиларцеи.

Республика журналисташ, къаьстта республикански газетий болхлой из объект хьалъеча къахьегаращца вIашагIбетталу. Цу тайпара аргIанара вIашагIкхетар хилар цу объекте 14 декабре.

ВIашагIкхетаре эггара хьалха къамаьл дир «Грозненский рабочий» газета редактора Д. К. Безугле. Цо республика журналисташтa объект хьалъеш бараш морально хьаллацарах дийцар, иштта цига къахьегачар цIоешта долча гIонна журналисташа дича бакъахьа хетари нийсденнача кхоачамбоацарехи дувцар а дийхар.

Цун къамаьлаца дувзаденна къамаьл дир ЭЛОУ-АВТ хьалъеча къахьегаш болча генподряднии субподряднии организацей викалаша.

Цар дийцар шоай болх дIахобахьара новкъарле еш дола гIулакхаш, иштта республика газетахошкара дийхар уж новкъарленаш нийсйолийташ йолча организацеех лаьца газетий оагIош тIа дувцар, цу хьакъехьа де йиш йола гIо дар.

Х. АУШЕВА.

РЕСПУБЛИКА ФЕРМАШКА

Республика статистически управлене хоамаща хьахьокх пятилетка кхоалагIча шера тIанийца доккхий социалистически декхараш колхозашеи совхозашеи мишта кхоачашду. Боахамий фермашка дIабахача 11 бетта соахкарчул 8 процент дукхагIа дегIаденад дулх доаккхилга, 4 процент — шура, 3 процент — фуаш. Соахкарчул дукхагIа дулх доаккх Грозненски, Надтеречни, Сунженски, Урус-Мартановски районий боахамашка.

Грозненски района фермашка 6 процент алсамъяьккхай шура, Надтеречни районе — 8 процент, Сунженски районе — 7 процент, Шелковской — 4 процент.

Ерригача республике хьайбаши коа тIара оалхазараши соахкарчул дукхагIа да. Иштта дегIаденад хьайбай продукци йоаккхилга а. ХIара Iаттагара йоаккха шура юкъера лаьрхIача 41 килограммага кхоачаш лакхъеннай, хIаьта Сунженски районе — 171 килограмм, Шелковской — 95 килограмм. Цу тIа а Шелковской районе хIара Iаттагара юкъера лаьрхIача цхьайтта бетта 2452 килограмм шура яьккхай. Из хьокхам эггара лакхагIа ба республике.

Цхьабакъда, торонаш цхьатарра йоллаше а шура лаьгIъеннай Ачхой-Мартановски, Наурски, Урус-Мартановски, Шалински районашка. Геттара лохъеннай шура Малгобекски, Назрановски, Урус-Мартановски районий боахамашка.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА ЗАСЕДАНИ

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева председателал а деш 13 декабре Кремле хилар СССР Лакхехьарча Совета Президиума заседани.

Заседане къоастадир 1978 шера 3 ноябре Москве кулгаш яздаьча Советски Социалистически Республикай Союзаи Вьетнама Социалистически Республиканеи юкъерча доттагIалахи вIаши цхьана леладеча гIулакхехи долча Договора ратификаци яра дош.

Ратификаци е аьнна договор хьачуденнача СССР Министрий Совета цIерагIа хоам беш къамаьл дир КПСС ЦК Политбюро члена, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра **А. А. Громыкос.** Цо аьлар: советски оагIонгахьара новкъосташа Л. И. Брежневеи А. Н. Косыгинеи вьетнамски оагIонгахьара новкъосташа Ле Зуанеи Фам Ван Донгеи Москве кулгаш яздаьча Советски Социалистически Республикай Союзаи Вьетнама Социалистически Республиканеи юкъерча доттагIалахи вIаши цхьана леладеча гIулакхехи долча договоро чIоагIъю, уж бухъювлача Сийлахь - воккха Ленини вьетнамски халкъа белгталара кулгалхо Хо Ши Мини лаьтта йола советско - вьетнамски доттагIала гаьннара хьайоагIаш йолеи сийлени традицеш.

Вай халкъашта юкъера доттагIал чакхдаьннад хана дикача тохкамах, тохкамий цIера юкъе чIоагIденнад из, шин мехка общественно-политически вахарах дIакъастаргдоаца дакъа а хинна дIаэттад. Шерагара шерага чIоагIлуш да тайп-тайпарча боарамаш тIа, эггара лакхагIбар а юкъе а боагIаш, вIашагIкхетар. Хан-ханнахьа вIашагIбетталу шин мехка законодательни органий, правительствай, министерствай, ведомствай, общественни организацей викалаш. ТIатIа алсамдувл СССР-аи СРВ-енеи юкъера вIаши цхьана леладу экономически Iилма - технически гIулакхаш, хIаьта укхаза керда перспективаш хьаеллалу СРВ Экономически ВIаши гIо дара Совета юкъеяхарца. Шерлуш да Советски Союзои СРВ-еси дунен халкъашта юкъерча арене цхьана леладу гIулакхаш. Вай мехкий халкъашта юкъера бувзамаш дукхха оагIонаш йолаши дIадаьржан хиларо, паччахьалкхенашта юкъерча отношеней хьакъехьа тIакхаьчача боарамо кийчйир Советски Союзаи социалистически Вьетнамаи юкъера отношенеш боккха политически лоархIам болча договора тIа дIачIоагIъяра лард.

А. А. Громыкос, договора чулоацам боашхаш белгалдир, советско - вьетнамски вIаши цхьана леладеча гIулакхашта цо керда, йоккха импульс луш хилар. Цо чулаьцад марксизма - ленинизман социалистически интернационализман ларда тIа дIахо кхотадала, политически, идеологически, экономически, культурни доакъошкара советско - вьетнамски отношенеш дIахо эргайоахаш тове лоIам болаш вай партеш, мехкаш, халкъаш долга.

Къаьстта уйла тIаяхийта безам ба договора ялхлагIча статьяна, аьлар дIахо А. А. Громыкос. Цу тIа оттадаь да, нагахьа санна оагIонех цаI тIалатара е тIалатара кхерама объект хуле, Советски Союзи Вьетнами хьем ца беш йолалургъя из тайпа кхерам дIабаккхара а шоай мехкий машари кхерамзлеи Iалашъяра де доагIаш дола эффективни гIулакхаш дара а вIаши дагаювла. Цу положене къаьгта хьахьокх вежарашха бола ши мохк мел гарга ба. Кхетадеш да, хIанзарча хьалашка из къаьстта боккха лоархIам болаш долга.

Цу тайппара советсковьетнамски договор гIулакх де дезаш да вай халкъий машаререча, духхьал машарерча хIама хьакхоллаш хьегача къина. Вай тийша да вьетнамски доттагIашта низ бола, хозлуш йола, машар беза социалистически паччахьалкхе хьалъеча цо гIо дергхиларах, аьнна белгалдир А. А. Громыкос.

СССР Лакхехьарча Совета палатай кхыча мехкашцарча гIулакхашта йолча комиссей цIерагIа заседане къамаьл дир КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара, Союза Совета кхыча мехкашцарча гIулакхашта йолча комиссе председатела **М. А. Суслова.** Цо хоам бир СССР Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи кхыча мехкашцарча гIулакхашта йолча комиссеша цхьана яьча заседане СССР-аи СРВ-енеи юкъерча доттагIалахи вIаши цхьана леладеча гIулакхехи дола Договор дийца а дийца берригаш а раьза а болаш къоабалдаь хиларах. Кхыча мехкашцарча гIулакхаш йолча комиссешка догов дувцаро, аьлар М. А. Сус ва, цIаьхха а бакъдир ц керттера чулоацам, керттер де лерхIар советски вьетнамски халкъашта машаре хIама хьакхоллаш къахьега, вай мехкашка коммунизми социализми толаме хьалъяра аьттув бола хьалаш Iалашдар долга.

Советски Союзои Вьетнамои договора тIа цIаьхха а бакъдир шоай арахьарча политика керттера лостам дунен халкъашта юкъера машари халкъий кхерамзлеи Iалашъяра тIехьа кIаьд ца луш къовсам лоаттбелга, дунен халкъашта юкъерча отношенешка цхьатарра бокъон нийсхон чIоагIъяра мамогга гIо делга хилар.

Советски Союзи Вьетнами Азиатски континенте чIоагIа машари бокъонца йола кхерамзлеи хилийта гIерташ я, хIаьта из лоархIамегIа дола декхар кхоачашдара дукха хIамаш а ду. Договора тIа оттадаь да шинна а оагIоно Къулбехьен-Малхбоален халкъаш машарга, шоай лоIамагIа хиларгеи вIаши цхьана гIулакхаш леладаргеи кхача гIертилга хьаллоацаргда аьнна. Советско-вьетнамски договоро, шеко йоацаш, дика влияни ергъя Азереи дерригача дунен тIареи хьал дегIадоаладара.

(Инстедоалар 2-ча оагIо тIа).

БIаьстан йоакхо тахан ю

Грозненски района «Родина» яха совхоз дукхагIча даькъе соми баьцадаараши леладеш боахам ба. Гуйре геттара тIехьаяхачул тIехьагIа мара чакхдалац цуи арара балхаш. Иштта да укх шера а — кIира совгIа мара дац баьцадаарех тIехьара культура — кабуц — чуийца яьнна. ХIаьта хIанз, Iа хьатIакхаьчача шийлача деношка, пятилетка диълагIча шера лард кийчъе болабеннаб.

БIаьстанна кийчо елга яхар техника тоаелга хинна Iац цу боахама, из лоархIамегIа дарех декхар дале я. Баьцадаарий рассада хьалкхееча парникашкара йIовхал биологически «доагоро» лоаттаеш я, цу гIулакхa 6 эзар тонн кхо хьатIаоза деза, миччахьара дена а. Газ, фатаген, кхыдола доагор цу йIовхала леладац. Хьаденачул тIехьагIа кхы а дукхагIа болх ба кхоца бер: аргIаш делга, IотоIаделга, дохкадалийтачул тIехьагIа парникашка дIадекъилга.

Цул совгIа арахьара хьатIада деза иштта 5,5 эзар тонн баьш дола, дукха овлаш доахка хьаьна лаьтта. ДIахо баьцадаарий культураш дIаера из кийчдеш, «дегаш» мел ду балхаш механизмашца ду. Цхьан тракторни лафето 4 тонн мухь цкъа бахьаш лаьрхIача а, духхьал из лаьттеи кхои хьадара е еза 3 эзар гаргга рейс! Хала дац цига мел транспорт эш кхетаде.

ДIахо, бIаьсти а ахка а даьннача хана кхы а дукхагIа дарж боахаме балхаш. Шера совхозо паччахьалкхенга дохка деза 9 эзар тонн баьцадаараш, 4.5 эзар тонн тайп-тайпара сом.

Иззал продукци кийчъеш йола техника массаза а болх беш хила еза. Цудухьа совхоза машинни ковн начальника Юсупов Анатолий Дмитриевича йоах: «КийчоI мугIаре техника дIаоттаелга» яха дешаш шоай боахамах, духхьал из маIан лоархIаш, ала йиш яц. Тоаяь арайоаллашехь болх бе йолалу техника, башха а яц: гусенични, колесни трактор, бульдозер, кхыяр. Тоайича дIаоттаерех я бIаьсти рассада дIайоагIаш йола машинаш, культиватораш, нохараш, опрыскивателаш, макхаш — тIехьаювза инвентарь.

Наурски механизатораша тIадоагIача шера балхашта техника кийчъяра хьакъехьа кхайкарал даьча деношка из хьалхагIа хьаллаьцар совхоза коллективо. Ремонтникашта юкъе шерра социалистически яхь а йоаржаяь, тоае йолайир графиках соцае йиш йола трактораш, тIехьаювза инвентарь.

— ИнълагIча квартала планагIа оаха тоае езаш 15 трактор я. — йоах А. Д. Юсупова, — тоаяь яьннай 13. ПланагIа йоагIа вож шиъ укх кIирагIа араяргъя, хIаьта бутт чакхбалалехьа планал совгIа ши трактор кхы а тоаергъя.

Шоай трактораш тоа а яь, хIанз царца мухь дIа-юха кхухьаш ба совхоза дикагIбола механизатораш Грязнов Константин, Рыкало Николай, Бурлаков Леонид, кхыбараш.

ТIехьаювза инвентарь тоаеш лаьрхIIа цу гIулакха вIашагIъелла бригада я, ялх саг чу а воагIаш. Ха ца къовсаш болх бу Хатуев Урумхана, Визиев СаIида, Дрозд Григоре, слесараша Ковалев Николая, Лисицын Николая, токара Бедровский Михаила.

— Ремонтникий балха кулгалделгеи цу гIулакха жоп лулгеи Юсупов Анатолена тIадиллад, — йоах боахама керттерча инженера Величко Владимир Григорьевича. — Из ва машиний ковн начальник а парторганизаце секретарь а.

Совхоза механизаторашеи ремонтникашеи тоаяьй тахапарча денга 5 культиватор (план — 6), рассада дIайогIа машинаш — 6 (план а иззал я), опрыскивателаш — 4 (план — 6), кхыйола инвентарь. Наурций тIахьехам бувцача хана коллективо йиъпагIча квартала йоагIа техника тоае оттаяь ха яр 25 декабрь.

— ХIанз, тхоай торонашка а хьежа, квартала план 20 декабрь тIакховчаш чакхъяккхей, хIаьта вож техника Советски Эскарацlей долча денга — 23 февраль тIакхоачаш кхоачашъеи лаьрхIад оаха, — йоах парторганизаце секретара. — Из хул кердача шера шин бетта тоае езаш 23 тракторих гаргга тIехьаювза инвентари.

Парте Центральни Комитета ноябрьски Пленуме шедаьча къамаьлаца нов. Л. И. Брежнева аьннад: «...Вайна эшаш яц хьадагалийца «починаш». Вайна эш гIулакха вIаштIехьъяьха бокъонца дукххача наха юкъера хьаяьнна, миллионаш нах хьоабе, цар дегаш ураоттаде могаргдолаш йола инициативаш. Царех цаI я — тIехьабусараш боацаш бе болх яхар...».

Уж дешаш шоай балха программа а лаьрхIа, яхь йоаржалъй «Родина» яхача совхоза ремонтникашеи баьцадаараш кхедерашеи укх деношка. ХIаьта КПСС ЦК ноябрьски Пленумеи СССР Лакхехьарча Совета Х сессеи материалаш ювцаш политинформацеш еш, новкъоста Л. И. Брежнева яздаь «Целина» яха книжка лаьрхIа дешара план оттаяьй.

— Цар дикагIа довзийт хьалхашка латта декхараш, новкъостал ду уж толамегIа кхоачашде, — йоах А. Д. Юсупова.

З. ХАКИМОВ.

КХАЬ ШЕРА ПЛАН ТIЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

Пятилетка кхоалагIча шера тха совхоза механизатораша хьалхашка латта халонаш эша а еш, КПСС ЦК июльски Пленума решенешта гIулакхаца жоп делар.

Шерра яьржар кхаш леладерашта юкъера социалистически яхь. Цудухьа кердача Конституце шу дузача денга ворхI механизаторо кхаь шера план тIехкхоачашйир.

Хадданза яхье хьалха латташ хьавера тракторист Ибрагимов Мухьмад. Цо 4638 гектар условни оахам даьд кхаь шера заданех 2550 гектар йолча. Цул дукха тIехьависавац 3468 гектар условни оахам даь къаьна тракторист Гаилаев Имран. Иштта кхаь шера заданин кхоачашъяьчарца ба механизатораш коммунисташ Исраилов Абуязид, Цакаев СаIид, Элиханов Зайнди.

Ш. АТИЕВ,
Урус-Мартановски района «Красноармейский» совхоза механизатор.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА ЗАСЕДАНИ

(Инстедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Договор чIоагIа раьза болаш тIанийцад вежарашха долча социалистически мехкашка. Из хьаллоац дунен прогрессивни общественносто, белгалдир М. А. Суслова. Договор дего тIа ца эцаш бараш советскии вьетнамскии халкъий доттагIал ца дезаш, вай социалистически содружество еха бIаргаго безам бараш мара бац, из дезац машарен кхохкам кIаьдбаларен моастагIашта.

Къамаьл чакхдоаккхаш М. А. Суслова хоам бир, Союза Советен Къамий Советен кхыча мехкашцарча гIулакхашта йолча комиссеша берригаш а раьза а болаш СССР Лакхехьарча Совета Президиума могаду Советски Социалистически Республикай Союзан Вьетнама Социалистически Республиканеи юкъерча доттагIалахи вIаши цхьана леладеча гIулакхехи долча договора ратификаци е аьнна.

Договор къоабалдеш къамаьл дир СССР Лакхехьарча Совета Президиума члена, советски кхалнаьха Комитета председатела **В. В. Николаева - Терешковас.** Советско - вьетнамски доттагIала чулоацам боашхаш цо дийцар СССР-е СРВ-е общественни организацеша вIаши цхьана леладеча гIулакхех, белгалдир дунен халкъашта юкъерча арене цар вIаши барта а йолаш леладеча гIулакхаша кхохкам кIаьдбар кIоаргдара тIехьа, халкъий машари кхерамзлен бахьан, шоай лоIамагIа хилара тIехьа, демократии социальни прогресси бахьан къовсам лоаттабе дунен общественность оарцагIъяхара гIулакха тIа-тIа кердагIа толамаш даха торо лулга. Советскии вьетнамскии халкъаш кхы а гаргагIа хилийтара керда аьттув бола хьалаш договоро хьакхолларгхиларах ше тешаш йолга акхайкадир.

СССР-ан СРВ-енеи юкъерча доттагIалахи вIаши цхьана леладеча гIулакхехи дола договор — из цхьатарра бокъо йолча шин паччахьалкхен, сийлахь - боккхача цхьан дезала — социалистически содружества членашта юкъера договор да аьлар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместитела. Киргизски ССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела **С. И. Ибрагимова.** Дувцача документа положенеш чIоагIа къоабал а яь цо белгалдир, ший лоIамагIа хилара, суверенитета, кхычун чурча гIулакхашта юкъе вож ца гIертара принципаш тIа латтача договоро гIулакх дергда Вьетнама — Къулбехьен-Малхбоалерча Азерча социализма форпоста — сий дIахо чIоагIдара.

Болхлой класса, берригача советски къахьегамхой цIерагIа договора ратификаци яра йола предложени хьал а лаьца СССР Лакхехьарча Совета Президиума члена, С. Орджоникидзе цIерагIча Горьковски авиационнии заводи токара **С. С. Цецегова** дийцар Советски Союзо социалистически Вьетнама деш долча новкъосталах, лоархIаме халкъбоахама объекташ хьалъеча деш дар юкъе а доагIаш. Къамаьл даьчо белгалдир договоро СССР-аи СРВ-енеи юкъе этта йола вежарашха долча доттагIален вIаши цхьана леладеча гIулакхийн отношенеш кердача лагIа тIа йоахаргйолга, Азеи дерригача дунен тIеи машар чIоагIбара гIулакх дергдолга.

Договор дувцара итогаш йир **Л. И. Брежнева.** Цо аьлар:

Эггара хьалха белгалде безам ба са вай дувцар Iалаьмате боккха политически лоархIам бола документ долга.

Советски Союзан Вьетнама Социалистически Республиканеи юкъерча доттагIалахи вIаши цхьана леладеча гIулакхехи долча Договора овлаш кIоарген низ болаши да. Цо хьахьокх къизен бирсен йолча хана хьахиннача вIаши цхьана гIулакхаш леладара опыт. Хала тохкамаш хиннача, кортамукъал бахьан Вьетнамо турпала къовсам лоаттабаьча хана Советски Союз цунна уллув лаьттар. Цу сийлен къовсаме вай цхьана дар. Цхьана да вай хIанз а.

Цу тайпарча договорах ала бокъо а йолаш ала йиш я вай из таханарча отношеней кизга да аьнна. Уж я классах болча, марксистско-ленински идеалаш бахьан цхьана лоаттабеча къовсамах болча вежарий дег тIара, цIена отношенеш. Политике, экономике, идеологе сфере, кхыча доакъошка вай тахан а долаш да дийна, вахарах хьалдиза бувзамаш.

Советско - вьетнамски вIаши цхьана леладеча гIулакхий ларде улл материальни расчет, хIаране экономически хьашташ вай, кхетадеш ма-хиллара, лоархIаме ийдой а. Керттердар латт вай интернационалисташ хиларах. ХIаьта вежарашха йолча Вьетнама толамаша, хIара социалистически мехка толамаша вай гIаддуг. Царех советски наха гу машарен социальни прогрессен гIулакха юкъара аьттув.

Кхы цхьаькха белгалара хIама доалл договорах. Из документ кхоанента дерзадаь да. Договора тIа хьахьекхад КПСС-и Вьетнама Компартии—шаккха а, вай паччахьалкхе шерагара шу ме доал вIаши цхьана леладу гIулакхаш пайданегIа хилийта, советско - вьетнамски доттагIал чIоагIде, из бIаьшерашта лаьрхIа хьаде лоIам болаш йолга.

Iалаьмате боккха ба договора дунен халкъашта юкъера лоархIам а. Машар, сатем, арахьара моллагIча а тайпара юкъегIертилга дIадаккхар, дикача лоалахой отношенеш — из да хIанз Къулбехьен - Малхбоален Азена, бIарччача азиатски континента, дерригача дунен мехкашта къаьстта чIоагIа эшар. Цу де лерхIарашта гIулакх деш хург а да договор.

Къамаьл даь воалаш Л. И. Брежнева предложени йоалайир 1978 шера 3 ноябре кулгаш яздаь Советски Социалистически Республикай Союзан Вьетнама Социалистически Республиканеи юкъерча доттагIалахи вIаши цхьана леладеча гIулакхехи долча Договора ратификаци ярах дола Указ чIоагIде аьнна, хIаьта Указа проект голосовани е а оттайир.

Советски Социалистически Республикай Союзан Вьетнама Социалистически Республиканеи юкъерча доттагIалахи вIаши цхьана леладеча гIулакхехи долча Договора, берригаш -раьза- а болаш, ратификаци йир СССР Лакхехьарча Совета Президиумо.

Новкъоста Л. И. Брежнева кулг яздир Договора ратификаци ярах долча Указан ратификационни грамотанеи.

Цул тIехьагIа СССР Лакхехьарча Совета Президиумо дийцар иттаьлагIа хоржача СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дарахи чакхдахарахи долча указийн соцамийн проектех дола дош.

Цу дешах хоам беш къамаьл дир КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела хьалхарча заместитела **В. В. Кузнецова.** Цо дагадохийтар СССР Лакхехьарча Совета тIеххьарча сессе мехка Iаьдала лакхерча органе хоржамаш тIадоагIача шера марте де аьнна Президиумо енна предложени тIанийцалга. Белгалдир, хоржамаш дара йолча ханах дола дош къоастадеш дола законодательство, хоржамаш дара практика, союзни республикашта хетар, хIаьта ишта Конституци дерригача халкъо ювцаш гражданаша тийнна предложенеш йизза чоте ийцалга. Уж фактораш чоте а эцаш СССР Лакхехьарча Совете аргIанара хоржамаш чакхдаха лерхI кIирандийнахьа, 1979 шера 4 марте. Къамаьл деш бийцар хургдолча хоржамашца дувзаденна тIаэцанза даргдоацача Президиума указийн соцамийн проектай чулоацам.

Цу деша хьакъехьа къамаьл даьча **Л. И. Брежнева** аьлар:

Вай йоккхачен бехктокхамечен политически кампанех чудолаш да. ХIаьта хьалхара гIа боаккхаше а корта болаш дIайолае еза из, теркама юкъмоттиге оттаде деза парте XXV съездо, Центральни Комитета Пленумаша оттадаь декхараш кхоачашделга.

Кердача Конституце вай органий, царца СССР Лакхехьарча Совета а беррига болх хьалбизар кхы а кIоаргагIча чулоацамца. ХIаьта цо, ший аргIанна, кхы а дукхагIа хьадех халкъо Советашка ухийтача, ший депутаташ аьнна цIи йоахача нахагара.

Уж хьадехараш дукхагIа хул вайга хIанз Iалаьмате боккха халкъа боахам, халкъа дешара, унахцIено лорара, социальни Iалашен дегIаяьхна системаш йоландаь, хIаьта долаш долча рузкъаех биззагIеи хьурмат деши пайда ийбе а беза, кхоачамбоацараш дикагIа бIаргаго а деза. ХIаьта депутата дош, халкъа дош укхаза эггара доккхагIа хила деза.

Уж хьадехараш дукхагIа хул ший ерригача звеньяшка управлени эргайоахаш тоаяра декхар парте ше ма-даррa айдаьндаь. Кадрашка бизза мухь тIабужаши доагIар хьалуши болх байта, вай планаш хаьдда кхоачашъеш, производства дикал, эффективность айлуш хилийта гIерт вай. ХIаьта депутатий тIахьожам, халкъа тIахьожам укхаза чIоагIагIа хила беза.

Юххера а. Советашкара, цар депутаташкара дукхагIа хьадех вай еррига планаш кхоачашъяро лакха организованность, дисциплина, хьинаре хилар дIадехандаь. ХIаьта уж гIулакхаш ше-шегIа хьахулаш дац. Наха кхетам луши уж кхотабеши хIара денна болх бе беза. ХIаьта цу гIулакха юкъерча депутата моттига, цо ше луча хьокхама мах баь вала хала да.

Хоржамех долча кердача Законо Iалашду хIара кандидатах доахка гIулакхаш паргIатен корта болаши дувца, уж дувцара йола ханаш йIаьхъю. Закона цу положенеех хьинаре пайда эцара тIехьа да вай. Цо гIо дергда депутаталла кандидаташ оттабе дукхагIа хьакъ дола, дукхагIа сий деш бола нах хьахаржа а дIаоттабе а.

Со тешаш ва СССР Лакхехьарча Совете бохийташ а хоржаш а бараш халкъа дикагIбола викалаш хилийтара, цига коммунизма кхоане хьалъеш йоаллача вай общества еррига дикагIйола опыт, дерига дикагIдола низаш цхьана вIашагIтеха хилийтара партийни организацеша, вай общественносто де мел дезар дергхиларах, аьлар ше къамаьл даь воалаш Л. И. Брежнева.

Президиумо, берригаш а раьза а болаш тIанийцар хоржамаш дарах, хоржамий округех дола Указаши СССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дарца ювзаенна кхыйола решенеши. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш кепатеха хургда центральни газеташ тIа.

Президиума заседане дакъа лаьцар КПСС ЦК секретараша **И. В. Капитоновеи, М. В. Зимянинеи,** цхьайолча центральни учрежденейи ведомствайи кулгалхоша.

(ТАСС).

Белоруссе лаьттан кIалхара ганзаш

Геологически разведка яра перспективни йоацаш я яхаш хьалха лерхIаш хинна Белоруссера лаьттан чена дуккха пайдане оахкалаш долаш я.

Чижевичи яхача юртилга гаьна йоаццаш кораяьй тайшо-цIеча бесара дукха сильвинит — калийни тух доаккхаш дола керттера руда. Цигарча запасашка диллача Солигорски калийни бассейн — Европерча тух доаллача бассейнех йоккхагIъярех цаI.

Полесье, тIехвоалалургвоацача ушалашта юкъе урагIа яха ягIа мехкдаьтта вышкаш, «Iаьржача дошоно» кIежаш техай. Солигорскаи Туроваи йистошкара кораяьй йоагаш йола сланец. ХIаьта Витебщине — кIезига яц доломита запасаш.

Тохкамхоша лаьттан кIалхара ганзаш хьагучаяьхача моттигашка хьахул, керда городаш, хIанзара низ бола предприятеш.

СУРТАШ ТIА: 1. (Аьрдехьара аьттехьа): БССР Iилма-тохкама геологоразведочни институтa директор Л. А. Демидович, мехкдаьттен гази яллара прогноз еча сектора воккхагIвола Iилман болхло В. Б. Окушко, поисково-разведочни балхий методика сектора заведующи А. И. Кононов, мехкдаьтта гидрогеологе сектора воккхагIвола Iилман болхло А. П. Лавров, мехкдаьттан газен геохиме сектора заведующи П. Д. Жуков, отдела заведующи С. П. Микуцкий республика территоре тIарча пайданеча оахкалий тектонически картага хьожаш боахк.

2. Волковысски цементно-шиферни комбината продукци — мехка керда гIирсаш хьалдеча эша цементни турбаш.

3. «Белоруснефть» производственни объединене мехкдаьтта кийчду установка.

Г. УСЛАМОВА сурташ.
ТАСС фотохроника.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ХIАРА ОТДЕЛА ДЕКХАРАШ БЕЛГАЛДЕШ

Инстедоалаш латт иттлагIча пятилетка кхоалагIа шу. Дика чакхдоаккх из «Малгобекнефть» НГДУ коллективо. ХIара бетта, хIара квартале кхоачашъю цо мехкдаьтта даккхара планаш, дика лоархIаю из тIанийцача доккхийча социалистически декхарех. Массе а хана города промышленноста предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латтарий мугIарашка болаш хьабоагIа МагIалбикера мехкдаьтта доахараш.

Цхьайтта бетта мехкдаьтта даккхара план цар кхоачашъяьй 102,1 процент, планал совгIа Даьхенна деннад 7 эзар тонн мехкдаьтта. ПланагIа йоагIачул 1,3 процент лакхъяьй къахьегама овсарле, НГДУ-на чуйоагIача ерригача цехаша беттагара беттага кхоачашъю шоай балха планаш. Царех кхаь цехо ханал хьалха кхоачашдаьд иттлагIча пятилетка кхаь шера декхараш. Кхы а дикагIча хьокхамашца ер шу чакхдаккхара шерра социалистически яхь а йоаржаяь, хьинар кхо ца деш болх беш ба хIанз МагIалбикера мехкдаьттахой.

Цу толамех доккха дакъа кхоач ерригача цехий балха кулгалдеш йолча управлене аппарата отделашка, цига болх беча инженерно-технически болхлошка, къаьстта а коммунисташка. ХIана аьлча, укхаза хIара отдела кулгалхо коммунист ва. Цул совгIа дуккха коммунисташ ба аппарата тайп-тайпарча отделашка болх беш. 30 совгIа коммунист ва управленерча цехови парторганизаце. Из боккха низ ба.

Хетадала тарлу, управленерча коммунистий сагота хила хIама дац аьнна. «Малгобекнефть» ерригача управлене а цун къаьст-къаьстача доакъоша а толамца кхоачашду шоашта хьалхашка латта балха декхараш. Керттерча даькъе из ма дий управлене аппарата, цехови партийни организаце хьалхленца болх беча цун отделий боахама кулгалдара болх дика вIаштIехьбаьккха дIабодаш хилара тешал.

ХIаьта а «НГДУ балха эффективность лакхъяра даькъера аппарата отделий лоархIам айбара» хетаяь яр дукха ха йоаццаш чакхъяьнна «Малгобекнефть» управленерча цехови партийни организаце аргIанара партийни собрани. ЧIоагIа эша а эшаш из дош дувца оттадаьлга гойташ, коммунисташа хьинаре дакъа лоацаш чакхъялар из.

Мехкдаьтта доаккхача управленерча хIара цеха, участка балха, из лерттIа вIаштIехьбоаккхача аппарата хIара отдело лоацача даькъа лоархIам беш, де йиш а йолаш ца деш дисараштa, отделий балха нийслуча кхоачамбоацарашта керттера теркам тIаозаш, уж сихагIа дIадахара наькъаш белгалдоахаш яр цехови партийни организаце партбюро секретара П. Е. Пчелинцева яь доклад а из ювцаш коммунисташа даь къамаьлаш а.

Собране белгал ма-даккхара, НГДУ балха дерригача доакъошка лерттIа болх вIаштIехьбоаккхилга управлене аппарата керттерча отделашка — производственно-технически отделага, геологически службага, центральни инженерно-технологически службага кхоачаш да. Уж отделаш я ерригача управлене дикагIа пайда лургбола геологически, технологически, технически наькъаш къестадераш а уж промыслай, цехий балхашка чакхдоахараш а.

Къаьстта чIоагIа вIаши бувзабенна ба производственно-технически отделеи геологически службаи болх. Уж отделаш я тахан а дIахо йодача хана а мехкдаьтта даккхара планаш увттаераш, уж йизза кхоачашъяра геолого-технически а организационно-технически а гIулакхаш къестадераш, мехкдаьтта тIоаний геолого-физически характеристикаш увттаераш, балха керда техника а толашагIа йола технологи а юкъейоалаяра наькъаш белгалдоахараш, уж дерига балхаш кхоачашдара тIехьа оперативни тIахьожам лоаттабе безараш.

Цу отделий болх дукха леткъабу промыслай, цехий оагIорахьара а иштта НГДУ аппарата кхыча отделашкахьара а, ханнахьа цар оперативни хьехамаш телга Iалаш ца дар, боагIIача тайпара тIахьожам ца лоаттабар бахьан долаш.

Мехкдаьтта доахача цехашка (промыслашка), капитальни а лаьттан кIал а скважинаш тоасча цехе, тIоанашка давлени Iалашъеча цехе дуккха кхоачамбоацараш да геологически а технологически а даькъе. Геттара кIезига хул производственно-технологически отделереи геологически службареи болхлой цу цехашка. бригадашка баха царна новкъостал деш.

Укх тIеххьарча хана белгала лаьгIбеннаб ПТО болх. — белгалдаьккхар собране. ЧIоагIа эсала леладу цо керда техникеи технологии балха юкъейоалаяра, дикагIйола балха опыт йоаржаяра дешаш. Тахан мехкдаьттахоштa хьалхашка латтача декхараша дIадехачунца ниiсдича геттара лоха я геологически службаи цунна чуйоагIача Iилма-тохкама лабораторен балха эффективность.

Оттаьча технологега а графикашка а хьежжа управлене дерригача доакъошкара болх вIаштIехьбоаккхилга — иштта да центральни инженерно-технологически служба (начальник Н. П. Заруднев) керттера декхараш. Дийнахьа а бус а болх беш я из служба. Цо тIахьожам лоаттабу ерригача цехий балха. Собране белгал ма даккхара, дукха цIенхашттара кхоачамбоацараш да ЦИТС-а балха тIа. Дуккхача даькъе укхаза ер дац, укхаза ер эш аьнна НГДУ кулгалхошка хоам бича шоай болх чакхбаьнарг лоархIаш ба ЦИТС-а болхлой. ХIаьта ерригача предприятена кулгалдара керттера орган хиларах тарра оттаьча технологех цехашка болх чакхбоаккхилга Iалашделга, цу тIехь боагIIача тайпара тIахьожам лоаттабелга — ший балха уж керттера оагIонаш таханалцца, геттара ледара лелаю ЦИТС-а коллективо.

Укх тIеххьарча хана къаьстта низкъала лел мехкдаьтта даккхара гIулакх. Из да дуккха скважинаш болх ца беш латтар бахьан долаш. Оттаьча графиках цу скважинашка бе беза болх чакхбоаккхаш хилча иштта хургдацар гIулакх. ЦIаккха а ца хиннача тайпара эсала лел ЦКПРС болх. Эша материалаши техникеи ца хиларах цхьайолча хана болх ца беш латт скважинаш тоаеш йола бригадаш. Из бахьан долаш къаьнача скважинашкара хьа ца доаккхаш дуса мехкдаьтта меттаоттаду эггара аттагIча наькъаца — фонтании скважинашкара дукхагIа хьадаккхарца.

ХьатIакхаьчад Iа. Хьалхарча шерашка а санна дукха кхоачамбоацараш да промыслашка, цехашка Iана кийчо яра балхашка. Къаьстта ледара лел мехкдаьтта кийчдеши дIадохьийташи йолча цеха балхаш. Эша кхоачам ца хиларах тIехьадувл Iана кийчо еш чакхдаха лаьрхIа балхаш.

СССР мехкдаьтта промышленноста Министерства белгалдаьхача гIулакхех мехкдаьтта даккхара боарам лакхбара лаьрхIа мехкдаьтта тIоанашка Iы чуухийтилга эггара хьалха дIадоладаьд МалгIалбике. Ах шу дIадаьннад из боккхача лоархIаме болх дIаболабаь. ХIанз гучадаьннад из керда гIулакх дизза чакхдаккхара МагIалбикера мехкдаьттахой кийча боацилга. Мехкдаьтта тIоанашка Iы чуяхийтара кийчъяьча кхаь скважинах тахан болх беш цаI мара яц. Дуккха мах а бенна енача «Тахума» яхача установко арахеца Iы зехьа йовш латт. КхоалагIа бутт ба вож ши скважина тоаеш латта, цхьабакъда уж маца тоаяь яргья таханалцца ховш дац.

Уж а уж санна кхыдола а дешаш да ЦИТС-а керттерча теркаме хила дезараш, ханнахьа уж къоастадара цо цахаддаш йоакхо е езараш, тIахьожам лоаттабе а цехий коллективашта новкъостал де а дезараш. Цу керттерча дешашта тамаш яйташ юстара латт ЦИТС-а болхлой. Собране коммуниста белгал ма-даккхара, цар балхах ахенел совгIа ха дIайода транспортен Iалашони гIулакхаш къестадарга, керттерча технологически гIулакхашка дIакхачац цар йоакхо.

Таханарча хьалашка моллагIча а предприяте боккхача лоархIаме да Iилман лардаш тIа болх вIаштIехьбоаккхилга. Цехий балхара хьалаш довзарца, цигара пайданагIа дар хьаэцарца, из массанахьа а дIадоаржадарца чакхдаккха дезаш да из гIулакх. НГДУ отделашта юкъе из декхар кхоачашде дезар я къахьегам вIашагIболлареи алапеи отдел (начальник Ю. М. Баланова).

Иштта цу отдело Iалашду мехкдаьттахошта юкъе яьржача тайп-тайпарча формаех йолча социалистически яхьа итогаш елга а.

Собране белгалдаьккхача тайпара, уж лоархIаме декхараш кхоачашдеча цIенхашттара кхоачамбоацараш да цу отдела балха тIа. Отдело тахка а техка кийчъяьй оборудовани тоаеча болх берий къахьегам вIашагIболлара а царна алапи далара а керда форма. Цхьабакъда, из цехашка, участкашка дIайоаржаяра йоагIача тайпара йоакхо яц. Иштта ледара леладу цу отдело социалистически яхьа итогаш дIайовзийтара гIулакх а. Iилман ларда тIа болх вIаштIехьбаккхара даькъе дукха кхоачамбоацараш да ЦКПРС, ЖДЦ, ЖКХ, кхыйолча цехашка. Масала, ЦКПРС тайп-тайпара кхоачамаш ца хилар бахьан долаш дуккхача хана болх ца беш латташ моттигаш я. ХIаьта а цу цеха ерригача бригадаша пятилетка кхаь шера декхараш НГДУ массарел хьалха кхоачашдаьд. Iилман ларда тIа болх беш хилча иштта хила йиш яц. Царна доагIаш дола новкъостал дац къахьегам вIаштIехьбаккхарен алапеи отдело. Бакъда, отдела болх боагIача боараме дIабахара новкъарле ю цу отделага цхьаккха тайпа счетни техника ца хиларо. Цу деша йоакхо е еза НГДУ кулгалхоша.

Деррига а кхоачашдераш гIулакх дика довзаш бола нах ба. Цудухьа кулгалдеча балхах дуккхадар кадрай отделага (начальник Х. К. Самиев) кхоач. Собране белгалдаьккхар, лакха говзал йолча болхлошца, инженерно-технически болхлошца цехаш, участкаш Iалашъяра даькъе кадрай отдело дуккхадар даь а деш а хилар. Дукха болх чакхбоаккх отдело болхлойи специалисташи хьахоржаш, уж балхашка дIанийсбеш, тайп-тайпарча курсашка цар говзал лакхъеш. Цунца цхьана собране белгалдаьхар кадрай отдела балхацара цхьаццадола цIенхашттара кхоачамбоацараш а. Дукха болхлой хувцалу ЦКПРС, отдело Iалашдац разнарядках НГДУ хьахьожабаь лакхера дешар дийша специалисташ хьабоалабелга. Цудухьа 35 практик ва НГДУ инженераши техникаши хила безача балхаш деш. Ледара лел сероводород йоалла мехкдаьтта даккхара болхлой кийчбелга а.

Иштта цIенхаштта дийцар цехови партийни организаце собране НГДУ аппарата отделий балхацара кхоачамбоацараш. Собране тIанийцача соцам тIа белгалдаьхад отделий балхацара кхоачамбоацараш дIадахара а аппарата отделий болх белгала тоабара а наькъаш.

А. БАСИЕВ.

Парте планаш — кхоачашъергья

МАШИНАШЪЕРАША ХЬИНАРЕРЧА КЪАХЬЕГАМЦА ЖОП ЛУ КПСС ЦК НОЯБРЬСКИ ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШТА

Мехкдаьттааппаратурни цех — «Красный молот» заводе эггара йоккхагIъяр. Заводера завод оал цунах юкъ-юкъе. Тайп-тайпарча гIулакхашта 17 эзар тонн совгIа аппараташ тел цехо хIара шера мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьттахимически промышленноста кердача гIирсашта, цу даькъе Къилбаседен районашта, форда кIалхара мехкдаьтта доахача моттигашта. Кхы а дукхагIа телалургья цунга уж, нагахьа санна долаш долча кхоачамех кхетаме пайда эцаш хуле.

Укх денношка КПСС ЦК ноябрьски Пленума материалаш ювца шоллагIча участке гулбелар котельщикаши сварщикаши. Цига хиннача мехкдаьттааппаратчиккий къамаьлаша геттара дика хьахьокх вай парте решенеш, новкъоста Л. И. Брежнева указанеш халкъа вахара юкъе мел кIоарга чуух, къахьегамхошта саготагIа эшарашта цар жоп мишта лу.

—Пленуме къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаьккхар, — йоах агитатора, участка мастера Зиновкин Александра, — дIадаха иттлагIча пятилетка кхо шу дика шераш хинна хилар, цу юкъа дуккха хIамаш де, дуккха хIамаш дикагIча оагIорахьа хувца вIаштIехьдаьнна хилар. Белггала аьлча, тIадийрзза чакхбоах доагора-энергетически металлурги, транспорт санна дола керттера халкъа боахама доакъош дегIадоаладара, социальни программа кхоачашъяра тIаберзабаь парте никъ.

ИттлагIча пятилетка кхаь шера промышленноста, юрта боахама, советски халкъа хьал-торо тоаяра даькъе вай мехко даьха толамаш а дийца, цо доаладир болхлой класса, колхозни ахархошта, халкъа интеллигенцена — даьхача толамий ларде шоай хьинаре къахьегам мел билларашта дег тIара баркал оалаш Леонид Ильич Брежнева аьнна дешаш.

— Новкъоста Брежнева аьнна из баркал, — йоахар агитатора, — воашта аьннарг лерхIа а бокъонца бокъо йолаш да вай. Участко а бIарччача цехо а дика, ритмично баьб болх. Дерригача технико-экономически хьокхамех лоархIаьй. Дуккхача бетташка вIаштта социалистически яхье классни моттигаш лелаьй. Тха продукци дика йовз Советски Союза мехкдаьттахимикашта меттел, доазол дехьа а. Цхьа бакъда, тха къахьегамах хьахиннараш дуккха а доккхагIа, лоархIамегIа хилла хургдар, нагахьа санна балха тIа оаха теркал ца деш дусараш кIезигагIа хиннадаларе.

Е йоагIаш яь кхоачамбоацарий анализ, — аьннад Леонид Ильича, — вайна масса а хиннад болх тоабара керттердар. Цудухьа новкъоста Брежнева белгалдаьд советски наха кхоачашде дезаш дола хаьдда декхараш.

Мехка предприятешна хIанз а дукха я зехьа дIакъесташи йовши йола бедали доагори, дуккхача моттигашка дIа-юха а йийкъа лоаттаю капиталовложенеш, дукха моттигаш я доал доацаш, бехктокхам ца хеташ, ледарлонаш еш; овсаре боаца кулгашца бу болх юкъера дIабоаккхилга мела лел предприятешка, социалистически яхь, массово-политически организаторски болх вIаштIехьбоаккхача формализм лелаю.

— Центральни Комитета Пленуме Леонид Ильича даь къамаьл — аьлар бригадира Н. Г. Рыженкова, — из вай чакхдоахаргдолча гIулакхий бокъонца йола программа я... Участка, цеха, бIарччача завода коллектива гIулакхий хьакъехьа доккха къамаьл доладара никъ баьккхар Николай Георгиевича дешаша. ВоккхагIволча мастера В. С. Амхадова дийцар роликоопораш хувцанза, велобалкон хьалъянза ярг ца хиларах.

— Из техника ца хилча, — йоахар цо, — хIанз болх бе хала да, хIаьта кердача шера, аппараташ кхы а чоалханегIа хиначул тIехьагIа, кхы а халагIа хургда.

Кулгашца хьегача овсаре доацача къих лаьца къамаьл дир Л. Л. Аристова.

— Аппараташта опрессовка еча хана Iалаьмате дукха гайкаш тIахьувзае езаш хул тха, ерригаш а кулг-кара. ХIаьта кхыча предприятешка гайговерткаш юкъейоалаяь дукха ха ма йий. Цу тIа а юха чухьувзадеча хица цех Iалашъе еза ха хьатIаэттай.

Къахьегама ветерана автосварщика В. И. Юрчука белгалдаьккхар доагор чулоаттадеча бакашта басар хьекхара малярка цехе ца хиларо гIо дац къахьегама овсарле лакхъяран хьаеча хIамай товарни куц тоадаран, аьнна.

Беседе дакъа лаьцараша дийцар технологически службагара хьадеха хIамаш шоай хиларах. Планировани во яр, оснастка дефицит — балха тIа тормоз.

— Царехи кхыдолчеи кхоачамбоацарех цкъа дийца Iийнадац вай — из къамаьл дIахо дихьар котельщика В. А. Кузнецова, — собранешкеи совещанешкеи, цхьабакъда гIулакх, оалаш мадарра, ше латтачара меттахьа доалаш дац...

— Цудухьа белгалбаьккхар Леонид Ильича Пленуме ше къамаьл деш кулгалдеча кадрай юкъарчал доацаш дола шоай декхараш кхоачашдара хьалхара персональни бехктокхам къайла сен духьа кхухьаргда из — хIанз а кIезига яц вай юкъеяхьарга хьежаш шераш а доахаш яда дика предложенеш.

Беседа чакхйоалаш агитаторо ладувгIаш багIараш тIахьийхар карарча шера план толаме чакхъяккхаран СССР Лакхехьарча Совета иттлагIча сессе дукха ха йоаццаш тIанийца 1979 шерара халкъа боахама план, дика кийчо а яь, кхоачашъе дIаболабаларан.

Т. КИРИЛЛОВ.

КХОМБЕШ ДЕХК ДОАКЪАР

Наьсарен районе боккхагIбола боахам ба «Назрановский» совхоз. Духхьал шура йохка езаш я совхоз укх шера 1460 тонн, дулх — 390 тонн.

Дукха къахьег фермай коллективаша хIанз, Iан шийлача хана, шура йоаккхилга лаьгI ца далийта гIерташ. РационагIа доагIаш дола доакъар доаханга дIакхоачийтилга, царна Iунал дикагIа делга, хьайоаккхача продукце дикал лакхъелга да дояркашеи доаханна гIулакх деча нахеи хIанз керттера декхар лерхIар.

— Парте Центральни Комитета ноябрьски Пленуме ше даьча къамаьлаца нов. Л. И. Брежнева белгалдаьккхад хьайбай продукташ яхареи паччахьалкхенга йохкареи гIулакх хоалуш дегIадоаладе дезилга, — йоах совхоза керттерча зоотехника Дударов Батыра. — Из указани кхоачашъеш, оаха хьайбаш леладерашта хьалхашка оттадаь декхар да шура йоаккхилга лаьгI ца далийтар, кхоабача хьайбашта дукхагIа дулх тIаккхетилга Iалашдар.

Декабрь бетта хьалхарча деношка хьежача бIаргагу совхоза хьайбаш леладераша хьинаре къахьегилга: лакхлуш доагIа хьокхамаш. Масала, цхьоалагIча декабре боахама шин ферме яьнкха шура я 2727 килограмм, шоллагIча дийнахьа — 149 килограмм дукхагIа. ПхелагIча дийнахьа яьккхай 2850 килограмм, хIаьта ворхIлагIча дийнахьа — 3005, е цхьан кIирагIа хьалха хинначул 278 килограмм дукхагIа.

Цунга хьежжа лакхагIа да из паччахьалкхенна дIаялара хьокхамаш а. Иштта, бетта хьалхарча дийнахьа дIаенна шура 2379 килорамм я, цул тIехьарча кхаь дийнахьа, тIехь-тIехьагIа лакхлуш, 2531 килограммага кхаьчай из, хIаьта ворхIлагIча дийнахьа 268 килограмм дукхагIа хиннаб из хьокхам. Иштта да тIеххьарча деношкара хьокхамаш а.

Совхозе йоккхагIйола шурий ферма Аьлти-Юртарча отделене я. Цига Пхьилекъонгий-Юртарча фермечул шоззен ахаззен дукхагIа да доахан, хьайоаккха продукци а я иштта дукхагIа.

Совхозе дукха ба шера йола шура яккхара план хьоггехьа а кхоачашъяь дояркаш. Царех я боахама хьайбаш леладерашта юкъе хьалхарча метте латта Цолоева Рукъет. Ший групперча хIара Iаттагара цхьайтта бетта Рукъета яьккхай 2845 килограмм шура, планагIа шера 1650 килограмм яккха езача, хIаьта ерригача группагара яьккхар 60 тонн гаргга я.

ШоллагIча метте Дзаурова Аьсет латт, цо яьккхай 2616 килограмм хIара Iаттагара, Солсанова Азас — 2535, Мальсагова Маккас — 2468, Сагова Дуная — 2420 килограмм. Из список кхы а йIаьхъе йиш йолаш я. Цо хьахьокх шоашта хьалхашка латтача балха бехктокхам бовзаш бола нах фермашка дукха хилар.

Цхьабакъда, цу цхьан хана белгалдаханза далац цхьадола кхоачамбоацараш а. Iан хана кхоачам хиллал дац фермашка доакъар, къаьстта а йол. ПланагIа 2100 тонн Iалашъе езача из 900 тонн гаргга мара Iалашъьяц. Иштта кIезигагIа кийчъяьй силос, баьций хьоар, ча. Къаьстта кIезига я концентрататаш.

ХIаьта совхозе Iангара даккха дезаш 2800 совгIа бежан да, цу даькъе 773 етт а болаш. РационагIа лерттIа пайда эцаш ца хилча, хIаман йоакхо йолаш болх ца бича хала хургда уж хьайбаш гIеля ца долийташ Iангара даха. Цудухьа доакъарий хIара килограмм кхое гIерт опыт йола дояркаш, из хьех зIамагIбарашта а.

Пятилетка кхоалагIча шера шура йохкара план ханал хьалха кхоачашъе, аьнна, ях йоаржаяьй совхоза хьайбаш леладераша.

Д. ХАКИМОВ.

Бройлерни фабрика

КРЫМСКИ ОБЛАСТЬ. Вай мехка промышленни ларда тIа эггара хьалха бройлераш лелае йолаяьр я Ф. Э. Дзержинске цIерагIа Къахьегама ЦIеча Байракха ордена совхоз — коатIара оалхазараш леладара Украински НИИ опытни боахам. Шера дулх доаккхалга укхаза 5.240 тоннага кхоачадаьд.

Бройлераш лелаяра технологе хьакъехьара Iилмахой дуккха предложенеш Ф. Э. Дзержинске цIерагIча совхозе тохкаш а производствана юкъекхувлаш а я. ХIанз тохнамаш деш я яхкаш йола котамашн бройлерни кIоригаши лелаяра йола специальни клеточни оборудовани. Цу тайпарча оборудоване торо хулийт цхьан моттиге хьалхагIа лелаяьрел шозза дукхагIа котамаш лелае. оалхазараш леладара хьалаш тоаде, дукхагIа дулх даккха.

Даьча лоархIамаша хьахьежкад клеточни оборудоване цхьан комплекто шера 38.500 сома боарам болаш экономически эффект луш хилар.

СУРТА ТIА: бригадир Королева Вера бройлераш озаш йоал.

ТАСС фотохроника.

ХАОТТАМИ ДIАЙИЙНА ХIАМАШИ

Укх шерарча гуйран хаоттама хьалаш, гурахьа юв культураш дIаювчеи царна Iунал дечеи хана, республика цхьайолча районашка тIоадал кхоачам хиллал йоацаш нийсденнад. Сентябреи октябреи 30—40 миллиметр хиннай йоачаш. Уж ах боарамал кIезигагIа яр. Соахкарчул кIезиг-дукха вогIа нийсделар укх шера гурахьа ялаташ дIадуврдола лаьтта кийчдара хьалаши ялаташ дIаде доладара эша агрометеорологически хьалаши. Хьалхара ах гуйра йIайхеи наггахьа мара догIаш ца делхаши хиларах Iанарца хьалъухаш яйра лаьттанцара тоъал дукха тIоадал. Лаьттан тIагIоллара тIоа бокъалора, тIаккха из Iаткъар оахама.

Лаьттан оахача тIоанацара тIоадал гурахьа юв культураш дIаера дикагIа йола ханаш хьатIаотташ мегаргйолаш а кхоачамбоацаш а яр. ДIадийна ялаташ тIадалара эша агрометеорологически хьалаш аьттув кIезига болаш дар, цхьаццайолча моттигашка ги декъача лаьтта дужар, хIаьта из бахьан долаш хьелора тIадала деза ялат, цхьаццадолча кхашка тайп-тайпара дар тIадаьнна ялат. Гурахьа ялаташ дIадера шоай ханнахьа кийчдаьчеи тIоадал чуйолийташ хий дийхкачеи кхашка ги тоъал тIаьдача лаьтта дужар, сихха тIадоалар.

Гурахьа дIадийнача ялаташта тIоадалца кхоачам бара гIулакх массе метте ноябре мара тоадаланзар. Ноябрь бетта хьалхарча ткъаь дийнахьа хинна йоачаш боарамал тIехъяьлар. Кхоачам беш йола лаьттанцара тIоадал дукхагIа йолча районашка дика яр, цхьаццайолча моттигашка мара ледара йоацаш. Цхьабакъда, нагахьа санна сентябреи ноябреи гурахьа дийнача ялаташа лерттIа дегI хецараи тоадалараи эша тIоадал кхоачам боацаш хиннаяле, ноябреи декабрь бетта юххьеи йIовхал тоъацар. Гурахьа шийлагIа яр 1 ноябрера 16 ноябре кхаччалца. Эггара лохагIа йола фегара температураш 9—10-чеи 15—16-чеи ноябре 6—8 радусага, лоамашта юхерчеи лоамашкарчеи районашка 9—13 градусага кхоачаш шийла яр. Кхыметтел ден-бийсан юкъера температура а цхьадолча деношка лерттIа яцар. Массазарчул хьалхагIа соцадир дIайийнача хIамаша дегI дахьилга. ДIадийна ялаташ тоадалара ноябрь бетта хьалхарча шин кIирагIа тIоадал кхоачам болаш йолча метте йIовхал тоъаш яцар. Ноябрь бетта тIеххьарча шин кIиратIеи декабрь бетта юххьеи агрометеорологически хьалаш геттара дика а долаш дегI дахьар гурахьа дийнача ялаташа. Ха тоъал йIайха латтаро гIо дора ноябрь бетта юххье дIадийна гурахьа дув ялаташ тIадаларан октябре дIадийна хиннараш дIахо кIезиг-дукха тоадаларан.

Декабрь бетта хьалхара итт ди чакхдоалаш шелъялаpo Iа доаккхаш йола культураш дегI ца лайташ соцайир. Ден-бийсан фегара юкъера температура 8 декабре ноль градусага кхачарца хоам хилар Iа дIадоладаларах, хIаьта дукккхача шерашка юкъера лаьрхIа теркалъяьча ханашта гаргга я из.

Гурахьа дийна ялаташ укх шера дегI ца дахьаш соцача хана керттерча даькъе хайра тоадаланза дар. Агрометеогруппо ялаташта баьча авиатохкамо хьахьскхачох, республика бIарчча хьанийцача лерттIа лорд хийна гурахьа дув ялаташ 12 процент мара дац, лорд хеца доладенна а лоадама дац. КхоалагIа лорд хецашн лордаш хеца долалуши дар дIадийнача ялатех 40 процент, тIадоагIаш — 28 процент.

Iан кIал долхаш хинача гурахьа дийнача ялатех дикача хьал тIа долаш 40 процент гаргга дар, тойта мегаргдолча хьал тIа долаш — 30 процент, воча хьал тIа долаш — 11 процент. Цул совгIа, гурахьа юххейнссача ханеи тIехьагIеи дIадийнача ялатех 19 процент вIалла хьалтIадаланза дар.

Гурахьа дийнача ялаташкарча цу тайпарча хьало оазрцагIа ца баха йиш яц юрта боахама специалисташ. Цунца дувзаденна Iалаьмате боккхача лоархIаме да ялаташ малагIча хьал тIа да хаддаза хьежилга вIаштIехьдаккхар. Iан замалахьа цар болх мишта бу ший ханнахьа хар.

Л. ТОЛСТОКОРЕНКО,
агрометеогруппа инженер-агрометеоролог.

КЪОНАБАРИЙ БРИГАДА

Бера хана денз комсаш лелаяра говзалца безам болаш хьаенай Усманова Роза. БIаьсти школера бераш цIахийцача хана каст-кастта наьнаца «Знаменский» совхозе комсий беша йоагIар из. Цига Iомаелар болх бе. ДикагIа из говзал Iомае лаьрхIа 1975 шера Ленинградски областе Бессерски юртбоахама техникуме заочно деша эттар Роза.

ШоллагIа шу да комсомольско-кагирхой йиълагIча бригадана цо кулгалду. Из цIи йоагIаш тиллай бригадах — болх беча 25 сагах дукхагIбараш кагирхой ба. Къонабарашта эшача гIо ду ветеранаша Валаева Апата, Зингиева Марема, Замахшараева Амане, СолтаевгIар Маккаси Зараси. Деш дола гIо зехьа довц: ветеранашта нийсса къахьег комсаш лелаеча комсомолкаша Юсупова Хадшата, йижараша СолтаевгIар Хьаваси Меднаси, Шамилева Румидана, Датиева Тонтас. Иштта яхье хьалха латташ хьабоагIа цу бригадера механизатораш Висаитов Руслан, Яхъяев Хьасанбик, Азиев Ваха, кхыбараш.

Боккха теркам тIабохийт боахаме социалистически яхь шерагIа йоаржаяра. Масала, Усманова Розай бригадо яхь лелаю «Новогорский» совхоза ВЛКСМ 18-ча съезда делегат Хазуев Султан керте латтача бригадаца.

— Тха шин коллективо, — дувц Розас, — гIалаташа кхоачамбоацараши къайла кхахьац яхь лелаеча. Цо новкъостал ду кхоачамбоацараш дIадаха, опыт дIа-юха эца.

ТIадоагIача шера хургболча хьувкъама тешшаме лард еллай къонабарий бригадо. Ерригa 68 гектара тIара комсаш йоагIача тайпара сIай, Iан хана дIакъайлай: укх деношка хий а техад ерригача беша.

М. ХУМАДОВ,
района радиоорганизатор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДЕРЗАНА ДОГ — ДЕРЗАНА СА

(Нистедоалар. Доладур газета 14 декабре яраьннача номер тIа).

Цхьабакъда, хьалха а санна ира латт донора проблема. Из-м массанена а йовзаш йола ситуаци я: цамогаш долча дега операци яьй, из кер чу дута а дуташ, амма иштта «реставраци яь» долаш а ше массаза бу болх дукха булац. ШоллагIа дог долла деза. ТIаккха мичай гаранти цу ханна тхопа донор нийслургва аьнна? Цу тайпара гаранти йолаш яц. ХIаьта хьежаш дагIа йиш яц, лаьрхIа сахьаташ мара дац тха мукъагIа. Цудухьа да тхо цу гIулакха хьайбай дегаех пайда эцара йола торонаш тохкаш. Iилмана йовзаш йола факташ теркал а сш: сага организма чу шимпанзе е бабуиний дийхкаш увттадаьчул тIехьагIа нийс бутт совгIа ха яьккхай пациенташа бахаш. Цкъа цамогаш долча дего, цIий дика кхестилга Iалаш а ца деш, дега клапан хувца езаш а моттиг нийсъелча, бабуина дог деллар оаха пациента кер чу. Цу тайпара операци йир шимпанзе дега а. Шоазе а пациенташ байра. ДIакъоастадар. Из бахьан долаш соцадир саха маймалий дегаш увттадара клинически программа юха соцаелга. Лабораторни эксперименташ еш я. Цар лостам — дIакъоастадара процесс карaерзае гIертилга.

Барнарда вахар дIаьхий да событешка диллача. ЛоIами тIехбаьнна чIоагIа безами эшар, хулаш долча бохамашта юкъе гIолла, скептикий тешам бовр ца лоархIаш, газетий сенсацей гIартата латташехьа а шерагара шерага лаьрхIачунга кхача гIертара...

— ДIаволавелар со, дикагIа кхетаргволаш мишта аргдар из... Шун IаьдалагIа, земски лорагара. Болх бир зIамигача городе, дерригача лазарашта дарба дора. ШIаккха а, цу хана а, тIехьагIа а, хеттадац со нийшача сага цIока малагIа бос болаш да, — Iаьржа да е кIай да. «Босбола» цIока дараш бахача юрташка нхав. Са беррига дарбан кхоачам цхьан чемоданчика чу хошар. Дукха яйнай къел, бIеха баха нах. Операцеш кIерамаш а летадеш е йийзай. Цул тIехьагIа Кейптаунера госпиталь, туберкулезни менингит тохкаш хьалхара Iилма болх. Гинекологеи хирургеи гIулакхаш а леладаьд.

— Фу делар хьона цу мугIаре лор волаш болх баьча шераша, фу Iомадир?

— МоллагIа долча лазарашта дарбадара техникаш кхетаваь Iанзар. Аз кхетадир, цул тIехьагIа шерагара шерага из уйла чIоагI а лора са, дарба лазара а ца деш, сага де дезаш хилар. ХIанзара медицина сов специализированни хулаш латт. Кlезига моттигаш яц хоадамболлаш долча цхьан лазара деш дола дарба цу пациента организма башхалонашца дувзаденна доацаш. Хьахиннай дуккха готтеи тIехготтеи оалаш йола тайп-тайпарча лазарашта йола специальностaш. Ужжамораш ба «ракaх йола хоза случай» яхар санна долча дешашта тIерабараш а. Со оагаволийт цу тайпара лазар дашхаро. ХIара ракаx саг цамогаш хинна моттиг — духхьал трагеди.

Барнарда биографе лоархIамегIарча доакъоех цаI да США. Малхбузехьара эггара хьалхь «дог — пехкаш» оала аппарат юкъейоалаьча Миннесотски университете стажировка яр.

— Укхаза бокъонца волавелар со дега хирургех болх бе. Из болх дIахо бе лаьрхIа Кейптауне цIавоагIа со. 1958 шера Къулбехьен Африне эггара хьалха ю аз, «дог-пехкаш» яхача аппаратах пайда а эцаш, дега операци. Кейптаунски университето хьех со дега хирурге кафедрана кулгалде. Со раьза хилар, цу хана денз сай ученикаш а ба са. Дукхха гобаьхаб дунен тIа трансплантаце методаш дикагIа йовза гIерташ. Iалаьмате чIоагIа теркам тIаззар са советски медикий В. Демиховен А. Вишневскен эксперименташа. Дукха хIама дайзар сона Москве волаш, цар балхаш дийшача. Цул тIехьагIа 1967 шера эггара хьалха керда дог деллар, 1974 шера шин дегаца опыт йир. Уж эксперименташ шерра йовзаш я. Амма, сона хетачох, царчул боккхагIа беце, кIезигагIа лоархIам болаш яц тха поликлинике кийчъяь саг Iо а валехьа цун дегах лета цамогараш дIадахара методаш. Дукха даьд оаха дега искусственни клапанийн коропарни лазарий хирургеи даькъе а.

Барнарда оттаяьча цун биографе конспекта тIатоха деза кхы а массехк хIама. Университете деша вахача, дукха ца говш цхьа гIулакх эттар Кристиана хьалхашка: е дешара хьавала е книжкаш эца ахча Iалашде дезаш. Шийвеший цIагIа вар из Iеш, цхьацца новкъостал кхоачар торо йоацача наха гIонна гулдаьча ахчай фондера а, амма цунах кхоачам хилацар. Стипенди дийхача цунга аьлар: цаI йиса а, дIа ца луш экзамен юсе, стипендех варгва хьо аьнна. Кристиан раьза хилар. Массехк, шу даьлча, США ваха волаш, цо тIанийцар лоа дIадоаккхаш наькъаш цIенделгеи аьхки буц хьохкилгеи. Фусам нана раьза яцар цу гIулакха. «Iилма степень а йолаш лор ма вий, хьо, хIаьта а Iаьржа болх тIалаьцаб». Больнице онкологически унахой палате бийсанна ура Iеча балха вахар из. Пациенташ тхьайсача волалора Барнард учебникаш Iомаде. «ЛадувгIал, коллега,— оалар Кристинага лораша, — лоро леладе тоам боацаш гIулакх ма дий Iа тIаийцар, дежурни а хиле вагIилга». Велакъажар Барнард, цунна дагадаьллар кхыдар дар — чуIеча моттигах дала ахча мичара дIахьаргда? Хьеж со цун кулгашка. Сома бедал. дIаьха низ бола пIелгаш. Хетаргахьа, дукхха ха хьалха денз из ваьнна хIама хургда из. пIелгаш чоал а даьхе вIашагIа тосс цо шн кулг, цIаьхха бат оз, тIаккха пьорттига кулгаш вIашагIдоах.

— Артрит, дукхача хана денз хьадоагIа лазар: котдоалаш доагIа. Башкансkена кхы дог оттадеш а, низтIкъа мара скальпель бе йоаллае а ца могаш моттигаш нийслора са. Iурра сесаго гIо дора сона барзкъаш тIадувха. Туфлеш хьатIаягIацар дийстача когаш тIа. Цу хана эггара чIоагIагIа дагадаьллар — операци чакхъяккха кхувлга дар. Цу деношка со воацар саг вацар «Хроoте схюр» яхача больнице из юлургйолаш...

Артрит — аз айса операцеш геттара кIезига яра бахьанех цаI. Амма операце техника дика яйзай сона, цудухьа гIуланхa хила эшам а боацаш, сох Iилман тохкамийн клинически балхен кулгалхо хулалургва.

Мишта хетаргда духхьашха анатомически театре нийсвеннача сага? Цун дог керчоргда формалина чIоагIача хьажо, вахарах хьадача дегIамий сибаташа. Амма декъа пхьаьнаш Iомадеш волча студента Кристиан Барнарда царех цхьаннена урс айдаьд. Фу дар цу хана цунна дага хиннар? Декъа пхьаьнаш дацар, из дар цу сага цхьан ханара вахар, цун кулгаша моллагIа цаI мархIа теIаваь хилар, цун юхь тIа тIеххьара эзача халон лер йиса хилар... Барнард тIехвоал, цо теркалдац, го безам бац вахараи валараи юкъера гIайнаш, цо хетт шийга: хIаьта фу хет-те акхарна, вIашн уллув мраморни истолаш тIа бадарашта, тхох, шоаш бовра къайла гучаяккха гIертарех? Барнарда ше шийга ладувгI, уж уйлаш докнха маIан долаш я цунна, уж гIайгIане я.

Автокатастрофа хинна йийнача Дениз Дарваль яхача йиIий менгена юхе латташ — дийна да алхха аппаратах дийза цун дог, — Бернарда духьалъувтт шийна вовзаш воаца, из йоI езаш хинна, еннилга ма хайнгге а велхаргвола зIемига саг. Операци яле хьалхха Лунс Вашкански ковбоех йола детектив ешаш ваьллав, Барнард хьалхагIа цецваьннав цунах, чIоагIа кхераме операци шийна е езаш йолга ховшшехьа, из ишта сатийна а волаш хиланза долча хIамаех сакъердалуш хиларах. Цул тIехьагIа хьалхачул чIоагIагIа кхет из: Вашкански ишта хила везаш а хиннав. Цунна Iаткъац бIалгIаш, из бокъонца вола реалист ва. Цудухьа сапаргIата а ва. Автобиографически книжка тIа дуккхаза а дувц Барнарда сага дегах. Медик, анатом ше хиларах тарра сов дукха язду ишта ца яздича операце лелам, автора уйлаш кхетаюлургйоацача хIамаех. Цхьабакъда, цIаьхха гучаэккх дог лозадеш дола хIама. Вашканске кер чу делла Дениз Дарвала дог «гIо доацаш а геттара цхьаь а» хеталу Барнарда. Цхьаьдиса дог... Медик вола Кристиан Барнард художника бIаргашца хьеж дуненга.

— Медицино техав, вийзав со адамий халонашца, цар лазарашца. Мичча тайпара кхаьча а, моллагIча лорага а кхоач пациента оза хало. Уж даима драматически е цунна таррача ситуаце бийза ба. Лора, цун го безам бецe а, гу лазаро готтваьча сага дерзана, гуччахьара са. Оалалуш да, операци еча хана дерзан а даьккха дог санна гу цунна са а аьле. Медицино ваьв сох писатель е цу гIулакха дIатIатеттав. ДIагойтар се, лор хиларах тарра вахарцара сай отношени. Амма шераш дIа ме ух из кIезига хетар. Ала безам бар нахага, вай массане а вахарца долаш долча халахетарех, дега гIозех, цатоамех сайна хетар. Литератураца са йиш хургья дуне цун басаращца, хьажаца, безамца, моастагIалца дIагойта гIорта. Аз язду, сайна хетачох, вайна массанена а лоархIамеча хIамай уйлаш е нах бахар духьа.

Бух соццача кхаьчача медицински проблемаш — уж социальни проблемай проекци. Тха мехка «бос бола» нах бахача моттигашка дукхагIа бов нах, «кIай бараш» бахача районашкачул. Медицински проблема я из? Медицина декхар наха оза хало лаьгIъяр да цар бахаш йоккха ха йIаьхъяр а доацаш. ТIеххьардар социальни сферера ма дий. Цхьаьнха, Малхбузехьа массанахьа а йолаш йола ситуаци: шоай ха яьккха боалаш латта, шоай берий а сагото ечара баьпна бокхий нах. Ахча ца хилар, психологически изоляци. Уж цхьоало боабу. МалагIа лор ва, царна гIо де йиш яр? Лор вий-те вувца везар? Уж дерригa зуламаш общества ше хьа даь да. Из я царна бехктокхаме яр. Со а ва бехктокхаме. Цудухьа язде а деза, вахар дикагIа хургдолаш хувцара.

«Ца эша хIамаш» яхача сай книжка тIа дувц аз расови дискриминацех. Iаьржа цIока долча лора йиш яц кIайча пациента дарба де. КIай бер уллача палате банту яхача племех дола бер Iодужаде бокъо яц. Книжка керттерча турпалех цаI, Филипп, медицина профессор, хьувзаву духхьал цун цIока «бос болаш» хиларагIа. Сай книжка тIа яздаь мел дар, сона сайна бIаргадайна да, хIаьта Деон санна, духхьал а ваьннав эхь дайнача дискриминаце. Расизм — цIенхашттара лазар, из хиннад са мехка. «Бос бола» цIека дарашта резервации, хьийгача къих лур цхьатарра ца хилар, образованега кхача бокъо ца хилар...

Из дерригa а ца гуш санна лела йиш яц са. Из ца дувцаш Iе магац сона. Сай книжка новкъа а долаш, яздаиза дарг а доацаш яздаьд аз.

Э. ЧЕПОРОВ,
АПН соб. корр.

Дешанза хилара духьала къовсам лоаттабеча, бокъонца йола халкъа образоване система вIашагIйоллача, халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошта специалисташ кийчбеча Ангола Халкъа Республикана хадданза новкъостал ду Куба. ХIанз 800 совгIа ангольцаш Кагирхой оалача (Пиносе оалаш хиннача) гIайрен тIарча школашка дешаш ба.

Пренса Латина — ТАСС сурт.

Дунен общественноста теркам юкъметте

ХЬАЬКЪАЛЕИ МАШАР БЕЗАРЕИ ОАЗ

Европерчеи дунен тIарчен кхыча халкъий а санна, польски халкъа вахара хьашташ а дувзаденна да дунен халкъашта юкъера кхохкам лаьгIбаларца, герз дIадаккхарцеи кхерамзле чIогIъярцеи, дерригача дунен халкъашта юкъера нийсхон отношенеш машаре дегIаахарца. Цудухьа тIема халонаш дика йовзача Польше Iалаьмате чIоагIа теркал а йир, раьза хинна хьал а лаьцар вошал долча социалистически мехкий тайп-тайпара машара тIехьара инициативаш, къаьстта Советски Союза предложенеш. Дукха ха я социализма мехкий барт бола содружество дунен халкъашта юкъерча арене машар хьаллоацаш бола керттера низ а хинна дIаэтта. Цу мехкаша телаш йола предложенеш принципиальни ши хIама доаллаш я: цар теркалъю юкъара дунен халкъашта юкъерча положене реалеши хIанзарча этапера дунен тIара а Европера а низий соотношенеши, хIаьта иштта кхохкам лаьгIбараи машар чIоагIбараи лоаттабеча къовсама дунен общественноста шеррача гIозарий дегаш ура а увттаду. хьинар ай а ду.

Варшавски Договора чуйоагIача паччахьалкхений Политически консультативни комитета Москве хиннача совещане дунен халкъашта юкъерча отношеней таханарча хьалий мах бир цар кхохкам дIахо лаьгIбалар, машар чIоагIбалар, герз дIадаккхара процесс кIоаргьялар ларде а лувцаш. Л. И. Брежнева белгалдаьккхача бесса, «кхохкам лаьгIбалара духьалара тайп-тайпара низаш хьинаре оарцагIдаьннадале а, вайна гаьна я писсимизм. Дунен халкъашта юкъера климат тоаяра новкъа дIахо дахара эша торонаш йолаш я. ХIаьта уж алсамо а я». Московски заседане тIанийцача деклараце белгалйоах уж торонаш.

Эггара хьалха ала дезаш да Европерча кхерамзленица цхьана гIулакхаш леладареи даькъерча Совещане ТIеххьарча акта тIа дIаязъяь берригнеша а тIанийца йола дуккхача паччахьалкхенашта юкъерча гIулакхий принципаш, йизза ца хуле а, хIанз кхоачашхулаш латташ хилар. ПКК заседане дакъа лоацаш хиннараша цIаькха а чIоагIдир, европейски социалистически мехкаш хьалха а санна леррагIа акта положеней платформа тIа латташ хилар.

Московски деклараце тIахьех ТIеххьарча актана кулгаш ца яздаьча паччахьалкхенашцара гIулакхаш а Хельсинке йийцача принципех леладара. Уж принципаш ма йий дунен халкъашта юкъе тешама атмосфера хьаяра бокъонца йола ларди цунца цхьана кхохкам лаьгIбара гIулакха дIахорча прогресса хьали.

Герз хьаделга тIа-тIа сихдарах кхохкам лаьгIбара духьаларча наступлене форма яьй империалистически гIозараша. Цудухьа герз хьаделга юхатохар, герз дIадаккхара тIадерзадаь хийцца леладу гIулакхаш таханарча дено дIадехаш дола хIамаш да. Дунено йолаяьй герз дIадаккхара даькъера тIема-технически хьакъехьара переговораш. ХIанз дувцар да цу гIулакхашта интенсификаци елга, переговорий темпаш сихъелга, хIана аьлча, цу гIулакхашта уллув дуккха нах боабеча герза керда тайпаш хьадеши машара кхераме йола тIема потенциал Iовши латташ хиларах.

Цун уйла йича кхетадеш да, московски деклараце керттера акцент ерригача паччахьалкхений а халкъий а адресех язъяьча герз дIадаккхара даькъерча предложенешта хIана яьй.

Деклараце чулоаца машар чIоагIбара, кхохкам каьдбара герз дIадаккхара тIаерзаяь инициативаш, социалистически мехкаша леррагIа чакхйоаха машара тIехьара политика хьахьокхаш дола хIама а, цар коллективно чакхдоаха гIулакхаш хьаькъалеи бехктокхам кхетабеши хилара дола тешал а да. Халкъа Польша чIоагIгIа ловш я деклараце тIа оттадаь декхараш кхоачаш хилар. Из хьахьокх тайп-тайпарча дунен халкъашта юкъерча форумашка тха мехко увттадеча дешаша. ООН тIеххьарча сессе хьашт а долаш раьза а хинна тIанийцар Эдварда Герека инициативагIа оттаяь халкъашта уж машара уйлаш йолаш хургдолаш кхетам баларах йолча Деклараце польски проект. Польшо даим дIагойт кхохкам лаьгIбара процесс кIоаргъяра тIадерзадаь практически гIулакхаш чIоагIа хьаллоацаш а Центральни Европе тIема потенциал кIезигъяраи машара гIулакхаш леладелге дегIадоаладараи гIо деча хьалашта стабилизаци е гIерташ а ше хилар. Тха халкъ тийша да Европе машара гIулакхаш чIоагIдара эггара лоархIамеча факторех цаI социалистически содружества ерригача паччахьалкхений цхьоагIо, цхьана гIулакхаш леладар, доттагIал хиларах.

Виктор ЗУЕВИЧ,
польски публицист.
(«Интерпресс»—АПН).

Афганистана Демократически Республика правительство 1978 шера апрельски революце принципашка хьежжа мехка прогрессивни хувцамаш делга дIахо чакхдоаккхаш я.

ХIара денна уж хувцамаш дукхагIа ду керда-кердагIча социальнии экономически вахара доакъошка.

СУРТА ТIА: Советски Союзо экономически технически новкъостал а деш хьалъяьча Кабулерча цIенош хьалдеча комбинате.

ТАСС фотохроника.

ТОАДЕ ШЕФСТВО ЛЕЛАЕЛГА

КУЛЬТУРА БОЛХЛОЙ ПРОФСОЮЗА ОБКОМА ПЛЕНУМ

Селхан, 15 декабре, Союзний ЦIагIарча конференц-зале хилар культура болхлой профсоюза обкома VI-гIа пленум.

«Юрташка бахача наха деш дола культурни гIулакхаш дIахо тоадара де дезарий хьакхехьарча» КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен соцамга хьежжа юрташкарча культура учреждехешта шефски новкъостал дар духьа республика профсоюзни организацеша а культураи искусстваи учреждехеша а беча балха хьакъехьа доклад йир культура болхлой профсоюза обкома президиума члена, Нохч-ГIалгIай АССР культура министра заместитела, республикански культурно-шефски комиссе председатела Г. А. Митрофанова.

Ший доклада тIа цо аьлар:

— Вай республикерча профсоюзни организацеша а культураи искусстваи учрежденеша а юрта бу шефски болх цар кхоллама а производственни а балхах дIадаккха йиш йоаца дакъа а хинна дIаэттаб. Юрташка беча культурно-шефски балха йолча республикански комиссе оттаяь дилла йолча культурни шефства хоадамболлаш йолча планаца, оттаяьча мероприятешца бехктокхаме дIабихьаб из болх. Дерригача профессиональни театрашта, филармонена, «Вайнах» яхача паччахьалкхен халхара ансамбла, кхыйолча профсоюзни а культура а учрежденешта дIахьожаяьяр къаьст-къаьста йола районаш, художественни самодеятельноста коллективаш, клубаш, библиотекаш, культура ЦIенош.

Дика бу шефски болх Нурадилов Ханпаший цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен драматически театро. Массехк шу да цо Назрановски халкъа театра гIо ду. 1976 шера денз Наурски района культурни шефство лелаю М. Ю. Лермонтова цIерагIча эрсий драматически театро. Культурни шефства дика толамаш даьхад «Вайнах» яхача ансамблю. Цо шефство лелаю Урус-Мартановски Советски районашкарча халкъа халхара ансамблашта. Надтеречни района культурни шефство лелаю филармоне.

Дукхача коллективашта шефски болх дика барах Сийлен грамоташ тийннай. Нурадилов Ханпашийн М. Ю. Лермонтовен цIерагIча театрашта, паччахьалкхен филармоне симфонически оркестра, изобразительни искусства П. Захарова цIерагIча республикански музейна юртахошта еча культурни шефствана юкъе хьинаре дакъа лацарах 1977 шера итогегIа СССР культура балхахой, юрта боахамен заготовкайн балхахойн гIулакххойн профсоюзий Центральни Комитетий Сийлен Дипломаш еннай, Республикански краеведчески музейна карара кара тела вымпели ахчан премии еннай.

Шефски болх дика лелабу музыкальни культурно-сердалони училищаша. Шоай шефски балха юкъекхухь цар лекцеш, беседа, тематически сайренаш, устни журналаш, кхы дукха мероприятеш.

Бакъда, даьраш дукха да. Цхьабакъда, цIенхаштта яьча анализо хьахьокх, юрта къахьегамхошта культурно-шефски гIулакхаш дара балхаца хIанз а дукха кхоачамбоацараш, къоастаданза диса деш, пайда эцанза йола торонаш хилар.

Пренешка къамаьлаш деш грозненски городской культура заведующе П. А. Симкинас, профсоюза Обкома члена, Нурадилов Ханпаший цIерагIча театра актера, НГIАССР заслуженни артиста Ю. Е. Идаева, профсоюза обкома члена, облсовпрофа вокхагIа волча инструктора Ш. Д. Мержоева, краеведчески музея Iилман балхахочо Г. Т. Титовас, Нохч-ГIалгIай художникий Союза председатела, НГIАССР заслуженни художника, профсоюза обкома члена Х. А. Ахмедова дийцар шефски балха даьхача толамех а, ца деш дисачох а.

Пленумашта юкъерча хана обкомо баьча балхах лаьца информаци йир культура балхахой профсоюза президиума члена А. А. Чигвинцевас.

Пленуме дакъа лоацараш тIаийцар шерра соцам.

Пленум чакхъяьнначул тIехьагIа профсоюзни организацешка дика къахьегаш толамаш даьхача активисташта ахчан совгIаташ а делар.

Бек АБАДИЕВ.

МОСКВА. СССР Паччахьалкхен академически ЗIамигача театро хьахьекхар «Берег» яхача Ю. Бондарева пьесагIа оттаяьча спектакла премьера.

РСФСР халкъа артиста В. А. Андреева постановка, режиссер — А. С. Юнников, художник — РСФСР заслуженни художник Е. И. Куманьков.

СУРТА ТIА: спектакла тIара сцена. Аьрдехьара аьттехьа — Герберт Эмма — РСФСР халкъа артиста Н. И. Корниенко, Никитин Вадим — РСФСР халкъа артист В. И. Коршунов, Гранатуров — РСФСР заслуженни артист А. С. Потапов, Княжко — РСФСР халкъа артист, РСФСР Паччахьалкхен преме лауреат Ю. М. Соломин.

В. СОБОЛЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТЕМАТИЧЕСКИ САЙРЕ

№ 3 йолча библиотека коллективо дукха ха йоацаш чакхъяьккхар «Закон ха декхарийла ва хIаравар» яха тематически сайре. Сайрене дакъа лоацаш бар № 11 йолча технически училищера дешархой. 18 шу даланза болчар даь зуламаш бахьан долаш уж бехктокхаме озара гIулакхах лаьца дийцар адвоката Ю. С. Данильченкос, хIаьта следователa Г. Д. Молозинас дийцар «Саг. Общество. Закон» яхача темах лаьца.

Библиотека балхахоша кийчйир «Сох лаьца законои законах лаьца сонеи» яхача темах йола йоккха книжни выставка.

Кагирхошта боккха пайда луш чакхъяьлар из сайре. Шоашта ца ховча хIамаех лаьца дукха хаттараш дир кагирхоша суда балхахошка, цу хаттарашта цар дизза жопаш а делар.

Сайре чакхйоалаш цу выставкера дукха книжкаш дихьар кагирхоша деша.

С. ГРЯЩЕНКО,
Старопромысловски районерча № 3 йолча библиотека заведующи.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ПОЭЗЕЦА вIашагIкхетара чам

Укх шера аьхки Гагре салоIаш вар со. Цига сона вайзар, Югославера йоазонхо Черкез Владимир. СССР йоазонхой Союзо хьоашалгIа вехарах нийсвеннавар из цига. Тхона юкъе дукха къамаьлаш хилар Югославен Нохч-ГIалгIайчен къамий вахарах, культурах, литературах.

Черкез Владимир дикка гIорваьнна йоазонхо а поэт а ва. Деррига а цун арадаьннад 30 тайп-тайпара книжка. Вурийтта поэмах латташ долча «Маьлха мохк» яхача книжках цунна еннай Югославе тIема ветераний Совета преми.

Черкез Владимира стихаши поэмаши юкъехихьай Москве, Париже, Варшаве, кхыйолча дунен культурай центрашка арайийннача поэзе антологашта. Цун произведенеш дунен 14 меттала йовзаш я. «Книжкаш дешарашта йовзаш я «Вселенни», «Молхагара оливашка кхаччалца» яха цун поэмаш, «Арена», «Юха цIа ва боъо йоацаш», «Аьрзеши бертийн», «Окопашта юкъера кIай дакх» яха а кхыйола а романаш.

Черкез Владимир вай мехка кхоза хиннав. Цо сербий меттала яьхай эрсий классически а советски а поэтий стихаш. Дикача поэзецарча вIашагIкхетаро беш бола тоам бергба «Сердало» газет дешарашта Плиев Махьмад-СаIида гIалгIай меттала яьха Черкез Владимира стихаш ешаро.

А. БОКОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР халкъа йоазонхо.

СУРТА ТIА: Владимир Черкез.

Владимир ЧЕРКЕЗ

Бешара дошлой

Нувраш техка сомий
гаьнаш,
Латт кхесаш Iохийца.
Картал тIехлелх
дошлой-баьреш,
БоагIа бешар хийцца.
Мух ловз —
къона дошлой баьри,
Зиза доал цун кIужах.
Йорта болх уж,
леп дой даьри,
Зизай хьаж мехк леррах.

Овлаши чкъори

Седкъанна кIал ба дийхка
гебагI,
Сигленна кIал лест
аьрзе ткъамаш.
Со хьалкхеваьв лакхача
лоамо.
Овлаша,
чкъоро низ телаш.
Нийсса латта со
Iомаваьр я дийхк,
Iо ца вожаш латт,
из дийхк санна.
Зизаш де Iемав сомий
гаьнах,
Даим вага седкъо
Iомаваьв.

Безам хьахилар

Зиза теха апельсинаш,
форд,
Цу пальма тIа белаш
лепа бутт,
Цу зейт-гаьний Даьхе
езар хьона.
Кхаьта латта листа.
сийна хьу,
Миййнга кIал яьнна
ховха буц,
Коре дехка лоаш а
дезар сона.
Сигал тесса доага
седкъийш,
Ткъамаш лепа цу
хьун зизай цIи,
Боамбе лоаш а
да хIанз хьона дезар.
Наб еш, сомабувлаш
ловза форд,
Цу пальмашта юккъе
лепа бутт,
Зейт-гаьна кIал мотт ба
сопа безар.

Баьццара Iам

Гой, баьццара ба Iам.
Баьццара да хьа бIаргаш.
Гонахьа Iаьржа кIотарг.
Iаьржа я хьа кIажарграш.
КIин юкъе — цIе зизаш.
Хьа бордаш — цIе,
дог дузош.
Хьо мича яхай-те?
Хьох тара — тахнар ди.
Ер Iам ба баьццара.
БIаргаш да баьццара.
Даим хургда цIе зизаш,
Даим хургба
баьццара Iам.

ГIалгIай меттала яьхар
М.-С. ПЛИЕВ.

ДИКАЧА НАХАХ

КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕНАЛ

Ше беча балха йиза говзанч хиларах тарра йовзаш я моечни машина машинист Вацаева Нурша. Из хьинар дола кхалсаг чIоагIа къахьегам дукха безаш, техника лораеш хьайоагIа, цудухьа машиннаькъахоша из лархIа а лоархI, цун сий а ду.

Дукхача ремонтни цехий болх нийсен хьовзам боацаш дIагIолга Вацаевай говзалахи хьинарахи тийша да, цудухьа из ший ма хулла гIерта ше дIалу продукци дикагIа хилийта. Цо ший нормаш хIара денна 120—130 процент кхоачашъю.

Укх деношка ремонтни цехий болхлошеи специалисташеи дика толамаш доах, цу юкъе кIезига дац Вацаева Нуршас даьр а.

* * *

Гудермеса станце хилар укх тайпара гIуланх. Электровоза машинист Котов Борнси цун гIонча Шерстобитов Сергей шоай поездаца 12-ча наькъа тIа хьа а кхаьча машина служебни ремонт е болабелар. Цу ханна радио чу гIолла царна хьахезар лоалахарча 11-ча наькъа тIара вагонаш ши-шегIа йоладенна а поездаш хьаухача оагIорахьа йолхаш а хилар. Кхы дукха уйла ца еш машиниста Котова ший новкъостага дIаелар тормозной ши башмак. Уж вагона чархашта чехка дIакIалъяхкаро вагонаш юхасовцайир.

ТIаккха укх деношка поездаца Аллатово-Наурски машиннаькъа тIа боагIаш царна бIаргаяйра шоашта духьала йоагIа рельсаш шаьръеш йола поезд. Поезд соцаярах вIашка ца кхеташ йисар уж ши поезд.

Служебни денхараш кхоачашдеча шоашкара маькарло гойтарах машиниста Котовнеи цун гIончана Шерстобитовнеи баркал а оалаш ахчан совгIаташ делар.

Г. АНОХОВ.

ЦIЕЧА ЛЕРЙОАХАРИЙ НИЗАЦА

Дукха ха яр Октябрьски районерча №№ 5, 34 йолча школай дешархоша 1964-ча особи авиоразведывательни полкера Грозне вийнача шин летчика цIераш лохаш. 164-гIа полк Нохч-ГIалгIайчене вIашагIъеллар эгтара лирагIа хиннача 1942 шера. Цу хана из полк яр Ханкале. 35 шу дар е гаргарча наха а, е цар новкъосташта уж летчикаш мича дIабехка боахн ца хов. Цар лер тохкаш дешархоша дIан хьан ахийтача каьхаташа новкъостал дир уж дIабехка моттиг лахара.

Цхьан каша дIавелла воалл уж шаккхе а. Цар боарза тIа памятник дегIар пионераша. Цига баьхка хилар полка ветеранаш, дукха къамаьлаш дир, боарза тIа зизаш дехкар. Иштта, № 34 йолча школе хьахилар шин летчика — Закревский Николай Ивановичен Гурин Иван-Ивановичен цIерагIа йола ши отряд. Геттара къона болаш байнаб летчикаш. Цар валар укх тайпара хиннад. Цкъа задане бахаб уж. Задани кхоачаш а яь ераш цIабоагIаш моастагIчо лотаяьй ахкар самолет. Самолетах яьнна цIи йоаяьй летчикаша. Грозне хьакхоачаш цIаькха а лотаеннай самолет. Аэродроме из самолет Iохоае йиш йолаш хиннаяц, цудухьа городера араяьккхай цар шоай самолет. Цига Iоежай из. Летчикашта кIалхарбовла мегадац. Грозне яхача цхьан кхалсага яйнай из самолет йоагаш а из Iойожаш а. Цо дийцад пионерашта цу летчикех лаьца. Парашютаца арахкхоссавенна стрелок-радист Лисицын Борис Степанович когашта човнаш а яь № 5 йолча школе хиннача госпитале иллав. Цигара вийрза араваьнначул тIехьагIа майрра латаш из вийнав 1943 шера 17 декабре Краснодарски краерча Титаревская яха станица хьайоаккхаш.

Хьожаш, тоадеш, хоза леладу пионераша летчикий каш. Пионераш болча хьоашалгIа вена хиннав цу хана полка командир хинна, хIаьта хIанз полка ветераний Совета председатель вола Советски Союза Турпал, ленинградец Яцковский Серафим Вадимович. Цу полкера гучаваьнна, хIанз дийна волаш ва бIаь совгIа саг. Цу полке хиннав 6 Советски Союза Турпал.

Полках а Грозне боабаьча летчикех а лаьца дукха хIамаши, документаши, кхыйола материалаши гулъяьй пионераша. Царех кийчдаь дуккха альбомаш да укхаза. ЦIе лерйоахарашта юкъе дикагIа барех ба 7-ча классера дешархой Черепанов Костя, Шульте Галя, Сабанов Олег, кхыбараш.

М. ГАДАЕВ,
хьехархо.
СЕРДАЛО

Дешаща ца аьлча а...

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурт.

Советски Белоруссе столица Минск кийчлуш я XXII Олимпийски Ловзарий хьаьший тIаэца. 1980 шера аьхки укхаза хургья футбола отборочни турнир. Мишта кийчлу минчанаш хьаьший тIаэцар?

Эггара хьалха эргаяьккха тоаеш латт «Динамо» яха стадион — укхаза хургья футбольни турнир.

Бакъда, алхха спортивни сооруженеш тоаяь ца Iеш кхы мел долча гIулакха а кийчо еш ба хIанз минчанаш.

ХьалхагIен а даьча лоархIамех Белоруссе столице хургба дуккха спортсменаши официальни нахи хинна ца Iеш 12 эзар советскии доазол арахьареи туристаш а. Царна лаьрхIа керда йоахаш а хьалъеш а латт керда гостиницаш, кемпингаш, мотелаш.

ДикагIйолча театральни, музыкальни, хореографически коллективаша хьаьшашта лаьрхIа кийчъю олимпийски программа. Шоаш санна кхы доацача архитектура памятникашеи музеяшкарча ганзашеи дувцаргда 900 шу даьннача города дIаяхача турпала ханехи таханенахи.

Минск ший ерригача камаьршалца, хьаьша тIаэцаш хиларца кийчълуш я из Iалаьмате доккхача спорта, машара, доттагIлен цIей дезде баьхкараш тIаэца.

СУРТА ТIА: хин спорта дворец — спортивни базех цаI. Укхаза а хургба олимпийцаш.

Е. КОЗЮЛИ сурт.
ТАСС фотохроника.

ФЕ ХИЛА

НаькъагIа лелара кердача Правилай 12 пункте яздаьд, кхерамзлен оасаш йоахкача автомобилаца водача хана хьайна оаса дIа а хьоарчае оасаш хьоартаянза бола нах дIа а ма бига аьнна. Дуккха грозненцаш ба хIанз машинаш вIашкакхийттача хана чIоаггIа аьттув боаккхаш йолча оасаех пайда эцаш, хIаьта цхьаберашта царех дош хетац.

Царех лархIа мегаргволаш ва ВАЗ 2101 яхача автомашина водитель Цуканов Алексей. Старопромысловски наькъагIа водаш латташ сов сихъяь машин лалларах цун машин духьала машинаш ухача оагIорахьа лестай, циггача духьала йоагIача автобуса тIа а кхеташ. Из авари яьча лозаваь Цуканов чIоаггIа чов хьина а волаш, дарба де больнице вихьар.

Сов сиха лалларах иштта авари яьй мотоцикл лехкаш хиннача Байракова шен шийца ваьгIа новкъости чIоаггIа лоза а веш.

«Бахус» яха Ерригсоюзни операци дIахо чакхйоаккхаш я, хIаьта цунах хьахиннараш хIанзле а дика гуш да. Дикка кIезиг - беннаб малар менна а болаш транспортни средстваш лехкаш бола водителаш.

Цхьабакъда, чакхйоаккхаш латтача мероприяте лоархIам хIанз а массане а ца кхетабаьчоа тара да гIулакх. Цхьанна а кхерамен тIехьагIа хургдолчуни уйлаеш хиннавац РСУ-2 доалахьарча Т-40 яхача трактора водитель Кузьмин Борис ший доттагIилгашца цхьана къаракъ молаш вагIача хана. Петропавловски наькъагIа водаш КАВЗ-651 яхача автобуса а цул тIехьагIа «Жигулена» а тIакхийттав из ший тракторца. Из авари хиннача лозаваь трактор лехкаш ваьгIар больнице вихьав.

ДIадахача кIирагIа 68 авари яьй республика наькъашка 13 саг лоза а веш, 1 саг ве а вувш.

НГIАССР МВД ГАИ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

I ПРОГРАММА

16 ДЕКАБРЬ

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.00 — «Говза кулгаш».
9.30 — «Шоана, даьй — нохой!».
10.00 — «Илли оал Т. Калинченкос». Ленинградера передача.
10.25 — «СовгIатах латтац гIулакх» яха телевизионни документальни фильм.
11.10 — «Iуйранара почта». Музыкальни программа.
11.40 — «Музеишкеи выставочни залашкеи гIолла». «Малхбоален халкъий паччахьалкхен музей». Керда поступленеш.
12.10 — «Унахцlено». Iилман-популярни программа.
12.55 — «Москвичка». Телевизионни клуб.
14.05 — Фильм-берашта. «Капитана Немо къайленаш йола гIайре». Телевизионни дукхасерийни художественни фильм. (Франци). ПхелагIа сери.
15.00 — «Дийнача хIамай дунен тIа».
16.00 — Хоккеях «Известия» газета приз яккхара йола дунен халкъашта юкъера хоккейни турнир. Канаден — Финлянден вIашагIтеха командаш. Ленина цIерагIча Центральни стадиона спорта Дворецера трансляци. Перерывах — «Спортлото» тираж.
18.15 — «Сакъердаме ноташ».
18.30 — «9-гIа студи».
19.30 — «Известия» газета приз яккхара йола дунен халкъашта юкъера хоккейни турнир СССР-ей — Швецен вIашагIтеха командаш. Хьалхара шоллагIа периодаш. Ленина цIерагIча Центральни стадиона спорта Дворецера трансляци.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Известия» газета призах йола дунен халкъашта юкъера турнир. СССР-ен — Швецен вIашагIтеха командаш. КхоалагIа период.
22.10 — «Жак Оффенбах. Оперетта оагIонаш тIа гIолла». Чакхъяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

16.20 — «Тхо а Спасскера да». Телевизионни фильм.
16.50 — «Тамашийна кхо бос».
16.05 — Киножурнал.
16.15 — «Шоана, зIамига бераш!» (гIалгIай меттала).
16.25 — «Къа ца лу талант». РСФСР халкъа заслуженни артиста Я. М. Зубайраева творчески сурт (нохчий меттала).
17.10 — «Шун письмоех». Концерт (гIалгIай меттала).
17.40 — «Кортмукъален салтий». Художественни фильма кхоаллагIа сери.
19.00 — «ДIалокх СССР халкъа артиста Ю. Мазурока».
19.15 — «Лев Толстойх дола дош». Телевизионни дукхасерийни документальни фильма хьалхара дакъа.
20.15 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.30 — «Кинонихьбара клуб».
21.40 — «Машенька» яха художественни фильм.

I ПРОГРАММА

17 ДЕКАБРЬ

8.00 — «Ха».
8.40 — «Зарядка е дIаотта!».
9.00 — Узбекски ССР Ленински совгIата лауреата, «Бахор» яхача Паччахьалкхен заслуженни халхарий ансамбла концерт.
9.30 — «Гургал бетта сахьат».
10.00 — «Советски Союза гIулакх деш ва!».
11.00 — Фаьлг болча хьошалгIа. «Дракон Шюшю» яхача телевизионни мультипликационни фильма премьера (Венгри).
12.30 — «Юртара сахьат».
13.30 — Музыкальни киоск».
14.00 — «ДIаходахьар» яхача телевизионни документальни фильма премьера». Мехка къахьегама коллективашта хетаьча циклапара.
14.30 — Ф. Шопен. Фортепьянаи оркестраи лаьрхIа № 2 йола концерт.
15.00 — «Кинонихьбара клуб».
16.00 — «Известия» газета приз яккхара йола дунен халкъашта юкъера хоккейни турнир. ЧССР-ен — Канаде вIашагIтеха командаш. В. И. Ленина цIерагIча Центральни стадиона спорта Дворецера трансляци.
18.15 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
19.00 — Эстрадни концерт.
19.35 — «Французски урокаш» яхача телевизионни художественни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Йоккхача симфонически оркестра сахьат». С. Рахманинов — симфонически халхараш. Чакхъяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

13.40 — Берашта дола фильм.
14.10 — «Кортмукъален салтий». Художественни фильм. ДиъалагIа фильм.
16.00 — М. Ю. Лермонтова цIерагIча республикански театра спектакль.
18.20 — Фильм-концерт.
19.00 — «Лев Толстойх дола дош». Телевизионни дукхасерийни документальни фильма премьера. ШоллагIа дакъа.
20.00 — М. Кажлаев. «Горянка» яхача балета тIара сюита.
20.15 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш».
20.30 — «БIаргагуш дар — теша халадар».
21.40 — «Къушта ялсмале яц» яха телевизионни художественни фильм (ГДР).

РАДИО

16 ДЕКАБРЬ

6.40 — «ЖаIуй бригадашка». Шелковски районера репортаж (нохчий меттала).
6.55 — Ашараш (нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
10.20 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» (нохчий меттала).
13.00 — А. Халебский. Фортепьяна тоадаь Нохч-ГIалгIай халкъа муамаш.
13.40 — «КIарцхал» яха сатирически журнал (гIалгIай меттала).
14.30 — «Слепой дождь» яха Ольшанский Александра дувцар (эрсий меттала).
16.00 — «Хьона, Даьхе, салтечун дог!» (гIалгIай меттала).
16.30 — «Нохч-ГIалгIай поэзи муамашка» (гIалгIай меттала).

17 ДЕКАБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана дукхаеза ашараш» (эрсий меттала).
11.15 — Ашараш (гIалгIай меттала).
11.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
15.15 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
15.45 — КIирандийнахьара музыкальни программа (эрсий меттала).
16.30 — «Школьни глобус». Радиовыпуск (эрсий меттала).
18.30 — «Иллешца доттагIал долчарна». Концерт (нохчий меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллен Грозней морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгIо догIа а делхаш, малхбузехьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0 — 5, Грозне 2 — 4 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный. Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурен отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05369. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 8770.